

OOSTVLAAMSCHE

Mededelingen van de Bond
der Oostvlaamse Folkloristen en van de
Dienst voor Folkloristische Opzoeken

Z
A
N
N
T
E
N

33^e Jaargang
Nr. 1 - 1958
Jan. - Febr.

DRUK. V/H AD. HOSTE, N. V
- - GENT -

UITGAVEN VAN DE BOND.

Zijn te verkrijgen op het Sekretariaat, Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent :

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 11^e en 15^e jg., tegen 30 fr. per jg., 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e en 24^e jg. tegen 50 fr., 25^e, 26^e, 27^e, 28^e en 29^e jg. tegen 75 fr., 30^e, 31^e en 32^e jg., tegen 100 fr. Van de andere jgg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs : 10 fr.
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataille-Hiel. Prijs : 50 fr. gewone uitgave.
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Celis Gabr. : Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Olbrechts. Prijs : 12 fr.
9. **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs : 36 fr.
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs : 14 fr.
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Galerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs : 70 fr. (65 fr. voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van den Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs : 50 fr.
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs : 12,50 fr.
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs : 7,50 fr.
20. **August Hendrixx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs : 15 fr.
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs : 15 fr.
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs : 15 fr. (Uitverkocht).
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr G. De Meyer. Prijs : 15 fr.
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs : 25 fr. (15 fr. voor de leden).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs : 30 fr.
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs : 50 fr.
27. **De Levende Folklore van het Gewest BALEGEM**, door M. Broeckhove. Prijs : 40 fr.

Het bedrag der bestelling is vooraf te storten op postrekening Nr 969.46, Bond Oostvl. Folkloristen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Folkloristen. Jaarlijkse bijdrage : 100 fr. Ereleden : 250 fr. Buitenland : 125 fr.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN EN VAN DE DIENST VOOR
FOLKLORISTISCHE OPZOEKINGEN

Vereniging zonder winstbejag

Sekretariaat van de Bond :

M. Broeckhove,
Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent.

Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redaktie van Oostvl. Zanten :

F. VAN ES,
Désiré De Wolfstr. 3, Aalst.

Drs M. DAEM & J. BOES.

Folklore in het Archief van de Raad van Vlaanderen

De Raad van Vlaanderen werd opgericht door Philips de Stoute, hertog van Burgondië en graaf van Vlaanderen, op 15 februari 1386. Hij was het hoogste gerechtshof van het graafschap. De eerste jaren zetelde hij te Rijsel. Nadat de Vier Leden van Vlaanderen (Gent, Brugge, Ieper en het Brugse Vrije) bij de Blijde Inkomst van hertog Jan zonder Vrees te Gent (21 april 1405) heftig geprotesteerd hadden tegen het feit dat de Raad gevestigd was te Rijsel in « la Flandre gallicante » eisten zij dat voortaan de rechtszaken zouden behandeld worden « in Vlaemsche bi den heeren van huwen rade ... also gecostumiert was bi den levne van den voors. grave Lodewijk (= Lodewijk van Male) ende daer hu gelieft camere te houdene in Vlaenderen binnen der Leyen in Vlaemscher tonghen »⁽¹⁾. De hertog ging in op het verzoek en de Raad werd overgebracht naar Oudenaarde (1 aug. 1405). Hiermede begon een reeks verhuizingen, die als de barometer kunnen gelden van het politiek en militair klimaat in Vlaanderen. Iedere verplaatsing was een teken dat er « storm in Vlaenderland » was. Na Oudenaarde kwamen de volgende Vlaamse steden aan de beurt als zetel van de Raad van Vlaanderen : Gent (1407-1439), Kortrijk (1439-1440), Gent (tot 1447), Dendermonde (tot 1451), Ieper (tot 1463), Gent (tot 1487), Brugge (tot 1488), Gent (tot 1489), Dendermonde (tot 1492), Ieper (tot 1498). In 1498 vestigde de Raad zich definitief te Gent. Slechts

(1) *Verzameling van XXIV origineele charters ... van Vlaenderen*, Gent, 1787-1788, nr. 7.

tweemaal, en dan telkens voor een korte periode, zou hij Gent moeten verlaten, nl. van 1577 tot 1584 tijdens de Calvinistische republiek te Gent onder Hembyse en Ryhove, wanneer hij zich tijdelijk te Dowaaï vestigde; en van 1678 tot 1679 tijdens de bezetting van Gent door de troepen van de Franse koning Lodewijk XIV, wanneer 11 raadsheren, die trouw bleven aan de koning van Spanje, naar Brugge trokken, terwijl de president Errembault en de 10 anderen te Gent bleven en trouw zwoeren aan de nieuwe vorst. Te Gent zetelde de Raad in het Gravensteen. Op 27 november 1778 verhuisde hij naar het voormalig jezuïetenklooster in de Voldersstraat (thans de stadsschool) naast de aula van de universiteit. Na de inval van de Fransen werd hij bij decreet van 6 Frimaire jaar IV (27 nov. 1795) afgeschaft.

Aan het hoofd van de Raad stond een president. Het getal der raadsheren veranderde in de loop der tijden; gemiddeld waren er 16. De ambtenaren van het openbaar ministerie waren de procureur-generaal met zijn substituut en de advocaat-fiscaal. Als lager personeel waren er de griffier geholpen door verscheidene klerken, de ontvanger der exploiten (boeten), de deurwaarders (huissiers), de « messagiers », de huisbewaarder (concierge) en de cipier van het Gravensteen. De partijen werden vertegenwoordigd door procureurs en verdedigd door advocaten.

Tot de bevoegdheid van de Raad van Vlaanderen in eerste aanleg behoorden de zgn. voorbehouden gevallen (cas réservés). Het waren vooral de volgende zaken : majesteitsschennis; misdrijven tegen personen en instellingen onder « sauvegarde », d.i. onder speciale vorstelijke bescherming geplaatst (vorstelijke raadsheren en ambtenaren, verdrukking van kerkelijke instellingen en personen en van de « miserabiles personae », i.a.w. de armen, weduwen en wezen); de aanslagen tegen het vorstelijk domein en de vorstelijke rechten; de misdrijven gepleegd door vorstelijke ambtenaren in de uitoefening van hun ambt; de misdrijven gepleegd door edelen; private oorlogen, misdaden gepleegd op de grote wegen, zware verstoringen van de openbare orde, aanslagen op vreemde kooplieden; vals-munterij; processen over het bezitrecht. Vervolgens oordeelde de Raad ook over de geschillen tussen steden, kasselrijen, parochies, heren, kerkelijke instellingen onder elkaar of tegen particulieren. Een groot aantal zaken, die normaal voor een gewone schepenbank of leenhof dienden aanhangig gemaakt te worden, werden door de Raad behandeld krachtens zijn recht van preventie, met de bedoeling zo snel mogelijk de misdaden te straffen en de geschillen op

te lossen. Ten slotte was de Raad practisch het enige beroepshof in Vlaanderen.

Het archief van de Raad van Vlaanderen is een van de grootste en de best bewaarde van heel het land. Het berust in het Rijksarchief te Gent (Geraard Duivelsteen) en de 2000 registers en meer dan 35000 pakken vullen er ongeveer 1200 meter lopende rekken. Dit archief is een onuitputtelijke en nog veel te weinig gebruikte bron voor de geschiedenis van Vlaanderen⁽²⁾.

In de vonnissen, enkwesten en procesdossiers komen massa's folkloristische gegevens voor van de meest verschillende aard : over de bouw en inrichting van huizen, herbergen, schepenbanken, molens, rioleringen, waterputten, gevangenissen, over foltertuygen en paalstenen, over processies en rustaltaren, over keurlingen, toverheksen, apothekers, kwakzalvers en vogelvangens.

Er zijn echter ook een aantal processen, die speciaal betrekking hebben op allerhande gebruiken. Wij laten een kleine keuze hieruit volgen. Vooreerst enkele processen betreffende weddenschappen. Ze bewijzen dat pronostieken geen uitvinding zijn van onze eeuw, maar dat onze voorouders even verwoede gokkers waren als wij. Die manie van het wedden schijnt vooral de intellectuelen, advocaten en humanisten aangetast te hebben. Nu wordt vooral gewed op voetbal-, wiel- en paardenwedstrijden; vroeger lag de interesse van de wedders elders. Enkele voorbeelden ter illustratie.

In 1628 wedde Jan Lamponius met Jan Claissins, gevolmachtigde van Pieter van Heurne, dat hij binnen de 6 maanden zou getrouwd zijn met Anneke van Heurne, dochter van Pieter, en ... dat hij binnen de 18 maanden met haar een kind zou hebben. Die Jan Lamponius was een Bruggeling en «scriptor apostolicq», een klerk van de officialiteit of kerkelijke rechtbank. De van Heurne's waren een aanzienlijke Brugse familie. De weddenschap had plaats «ten huuse van 's heesschers mandant wesende taverne ende in den dranck». De inzet was een schilderij. Lamponius trouwde met Anneke en hij kreeg reeds het schilderstuk, alhoewel hij nog maar de helft van de aangegane verplichtingen vervuld had. Van de andere helft zou niets terecht komen om de eenvoudige reden dat Anneke na enkele maanden van Lamponius «is ghevlucht ende ghedivorceert». Nu eist vader van Heurne het schilderij terug, maar Lamponius weigert, omdat, naar hij beweerde, de weddenschap ongeldig was, daar zij aangegaan was in een herberg

(2) Voor meer details, zie : BUNTINX, J., *De Raad van Vlaanderen (1386-1795) en zijn archief*, Gent, 1951.

en in staat van dronkenschap en zij indruiste tegen de goede zeden⁽³⁾.

Lampsonius schijnt wel het wedden in het bloed gehad te hebben. Op 22 aug. 1632 wedt hij tegen zijn stadsgenoot, de koopman Balthazar de Witte, voor 10 ponden Vlaamse groten, dat de stad Maastricht niet door de Hollanders zou ingenomen worden. De Witte geeft hem zelfs een zwaard met schede, dat hij mag houden, zolang de stad Spaans blijft. Lampsonius verliest zijn weddenschap, maar, zoals de vorige keer, weigert hij te betalen en zelfs het zwaard terug te geven⁽⁴⁾.

Op 14 december 1658 wedt Pieter Stauthals, advocaat van de Raad van Vlaanderen, met Jan-Bapt. Hally, eveneens advocaat, « te weten, indien hij Hally niet en quame ten huwelicken staete binnen het jaar expirerende den XIIIe dec. 1659 zaude verobligeren sijn an den suppliant te betaelne de sommen van XXV pattacons ». Hally geraakte niet getrouwd en Stauthals eiste zijn pattacons⁽⁵⁾. En zo zijn er nog talrijke andere voorbeelden van de wedderswoede van onze voorouders⁽⁶⁾.

Nu wij toch komen te spreken over het personeel van de Raad van Vlaanderen, wil ik hier even wijzen op een gebruik, waaraan de bedienden van de griffie stevig bleken vast te houden, zo stevig zelfs, dat zij, bij iedere afwijking ervan, een proces inspannen. In het rekwest, waarmede het proces ingezet wordt, luidt het dan telkens : « Supplierende verthoonen reverentelyck de clercken van de greffie van desen hove dat sij hebbe recht van zoo wanneer eenighe suppoosten van denselven hove, tsij advocaeten ofte procureurs, commende ten huwelycken staete ende daerinne bij de supplianten ghecongratuleert sijnde, te ghenieten eene taemelycke pasteye ende behoorelycke kanne wijns ofte wel de redemptie in ghelde tot haerlieder recreatie ». Het bleek echter dat vanaf het einde der 17^e eeuw advocaten en procureurs meer en meer aan de verplichtingen door dit gebruik opgelegd trachtten te ontsnappen⁽⁷⁾.

In het archief van de Raad van Vlaanderen komen ook dossiers voor betreffende het ontspanningsleven en verenigingen, die ontspanning tot doel hadden, zoals schuttersgilden. Processen betreffende « de souveraine gilde van den Edelen Ridder Sinte-Jooris » van Gent (1648)⁽⁸⁾ en de Sint-Sebastiaansgilde van Meldren

(3) Rijksarchief te Gent, Raad van Vlaanderen, processen, 4e reeks, nr. 11.487.

(4) Ibidem, nr. 6648.

(5) Ibidem, nrs. 8634-8635.

(6) Ibidem, nr. 8634.

(7) Ibidem, nr. 7072.

(8) Ibidem, nr. 9053.

(1700)⁽⁹⁾ geven ons interessante details over de gebruiken in deze verenigingen, o.a. over het ceremonieel bij de aanvaarding van nieuwe leden.

Zeer eigenaardig is het proces tussen Jan Mast en cons. tegen Frans van Cromphaut en cons. (1640). Te Zottegem werd een kaatsbalcompetitie ingericht : de wedstrijd van de Gouden Bal. Talrijke ploegen namen er aan deel. De ploeg van Zottegem was een van de finalisten. De halve finaal Nederbrakel-Oesselgem werd gewonnen door deze laatste ploeg, zodat Zottegem tegen Oesselgem in het veld trad voor de finaal. Deze match werd echter geschorst wegens de regen, toen de stand 2-5 was in het voordeel van Oesselgem, en zou dus moeten herspeeld worden. Dan kwam het echter tot een incident. Nederbrakel, dat in halve finaal door Oesselgem overwonnen werd, diende een klacht in wegens het feit dat de Westvlaamse ploeg met niet-aangesloten spelers, d.w.z. inwoners van andere dorpen, zou opgetreden zijn. De zaak moest dan beslist worden « voor de groene tafel », in casu de Raad van Vlaanderen⁽¹⁰⁾.

Op het gebied van de handel of liever van de comptabiliteit is het de bekende kerfstok, die het voorwerp vormt van een betwisting tussen de chirurgijn meester Jan de Vos en de timmerman Jan Gurdebeke van Pittem (1680). De kerfstok in kwestie werd als overtuigingsstuk bij het dossier gevoegd⁽¹¹⁾.

Een werkelijke lekkernij voor folkloristische fijnproevers is het gebruik beschreven in een proces tussen Roeland Schinckele, heer van Oudewerve te Ramskapelle, en het bestuur van het Sint-Janshospitaal te Nieuwpoort (1654). Het hospitaal moest wegens goederen, die het in leen hield, jaarlijks op Nieuwjaarsdag aan de heer van Oudewerve een « wederbuyck » (= vierde deel van een hamel) opgesmukt met versierselen en allerhande welriekende kruiden bezorgen. Deze « wederbuyck » moest er gebracht worden door een baljuw vergezeld door twee « bruytleeders » en door een doedelzakspeler, allen gekleed en opgesmukt als karnavalvierders. Het hospitaal was de laatste jaren deze verplichting niet meer nagekomen en werd door de heer voor de Raad gedaagd⁽¹²⁾.

Zelfs de liefde gaf aanleiding tot een groot proces voor de Raad van Vlaanderen (1686). De helden van het geding waren de

(9) Rijksarchief te Gent, Raad van Vlaanderen, Processen, 4e reeks, nr. 1196.

(10) Ibidem, nr. 2433.

(11) Ibidem, nr. 12.639.

(12) Ibidem, nr. 9511. — Wij hebben een meer uitgebreide uiteenzetting van dit geval late: verschijnen in : Biekerf, 58e jaar, nr. 7, blz. 210-212, onder de titel : *Karnevaleske leenverplichtingen*.

28-jarige advocaat Antoon-Leo Mahieu en Maria-Clara Mantels, een maagdeken van ... dertien jaar en half, dochter van een raadsheer van de Raad van Vlaanderen. Natuurlijk stuitten de verliefden op heftig verzet vanwege de ouders en zelfs vanwege de procureur-generaal, temeer dat Maria-Clara haar toevlucht nam tot sterke middelen : zij ging eenvoudig uit haar huis lopen, nam haar intrek bij de ouders van haar minnaar en wilde met deze in het geheim trouwen. Het folkloristisch element vormen hier de liefdebrieven, die bij het dossier gevoegd werden. Het zijn echte meesterstukjes van stijl, en meer nog van ... knipkunst, deze kantwerkjes van papieren hartjes⁽¹³⁾.

In een collectie van allerhande papieren gevonden in het sterfhuis van de advocaat-fiscaal Spanoghe⁽¹⁴⁾ tekenden wij een volkslied op (1693), een hulde aan de snuiftobak. Om te besluiten laten wij het hier volgen.

Liedeken van den snuiftoback.

Ken trachte maer mijnen vollen swier,
 Sa, neusen lustigh, neusen hier,
 Wij nemen een snuyfken op ons ghemack
 Van rechten civilschen snuyftoback.
 En die bij ons niet snuyven en can,
 Die is voorwaer geen edelman,
 Eenen botten loer,
 Eenen plompen boer
 Die maer den naem van een mensch en voert.
 Maer wij
 En ghij,

Wij kennen de soetighijt van den toback,
 Wij nemen een snuyfken op ons ghemack (bis)
 Van rechten civilschen snuyftoback.
 Ick hebbe de provisie in mijnen sack.

Sen kennen de crachten niet wat hij doet.
 Hij ketelt den neus en maeckt vlietigh bloet.

 Hij is soo goet,
 Hij is soo soet,
 Hij maeckt U vlijtigh van ghemoet.
 Sa, snuyft!
 Sa, snuyft!

(13) Rijksarchief te Gent, Raad van Vlaanderen, processen, 4e reeks, nr. 12.048.

(14) Ibidem, nr. 12.816.

Laet snuyven! Het is de manier van het landt.
Hij claert de ooghen ende het verstand. (bis)
Laet snuyven tot spijt van die ons benijt.
Laet toonen dat Gij eenen minnaer sijt.

D' J. BUNTINX

Boekbespreking.

GRAULS (D' Jan). — Volkstaal en Volksleven in het werk van Pieter Bruegel. Antwerpen, N.V. Standaard-Boekhandel, 1957, 223 blz. Geïllustreerd met 22 buitentekstplaten en 2 afbeeldingen in de tekst. Prijs : Geb. 185 F.

Zoals de titel het aangeeft wil deze typografisch zeer verzorgde en rijk geïllustreerde bundel studies, waarvan verscheidene reeds verschenen zijn in allerhande tijdschriften, een bijdrage leveren tot de kennis van het werk van Pieter Bruegel de Oude in verband met de volkstaal, het volksleven en de folklore van zijn tijd en tevens aantonen welke overwegende invloed de taal, de zeden en gebruiken van zijn omgeving op zijn werk hebben uitgeoefend. Ja, om de betekenis van de meeste zijner schilderwerken juist te kunnen vatten en verklaren is een grondige kennis van die taal, van dat volksleven en van de volksziel, zoals zij weerspiegeld zijn in de zestiende-eeuwse Zuidnederlandse literatuur, onmisbaar.

S. betoogt dan ook terecht: «Het is steeds een waagstuk een schilder als Bruegel te willen verklaren zonder rekening te houden met zijn tijd en zijn milieu, vooral wanneer het over spreekwoorden gaat. De literatuur en de spreekwoordenverzamelingen uit de 16^e en 17^e eeuw hebben reeds menig geheim ontsluitend in de beeldende kunsten. Het volstaat niet een schilderij te bekijken en te bestuderen en dan zijn fantasie te laten voortrollen. Zo schrijft men geleerde verhandelingen, maar men dringt niet door tot de kern van het werk. Alleen een vergelijkende studie van de taal en letterkunde, van de volksgebruiken uit een bepaalde tijd zal de beeldende kunsten ten goede komen.» (blz. 174).

Deze studies getuigen van de grote belezenheid, de grondige taalkennis en het gezond en scherpzinnig oordeel van de schrijver. De auteur spaart ook niet talrijke kunstcritici voor hun verkeerde interpretatie van de betekenis der door Bruegel voorgestelde beelden en dit bij gemis aan voldoende kennis der volkstaal en volksletterkunde uit de XVIe eeuw.

De volgende schilderijen en tekeningen worden achtereenvolgens behandeld: Dulle Griet, het Spreekwoordenschilderij van 1559, ook dat van Pieter Bruegel de Jonge, De Nestenrover of de Vogelrover, Elck (tekening), de Magere en de Vette Keuken (tekeningen). Aan enkele der afgebeelde spreekwoorden worden afzonderlijke studies gewijd, zoals: Hij speelt op die Kake, De blok slepen of De Bloksleper, De Hennetaster, Onze Heere enen vlassen baerd aanzetten, Hij cust het rincxken vander dueren, Het Bedrog, Daar zijn de daken met vladen gedekt, Hij heeft tegen de maan gepist.

Dit is een boek de geniale Brabander Pieter Bruegel waardig en dat ieder belangstellende in de kunst- en kultuurgeschiedenis, in de taalkunde en vooral in de folklore uiterst zal interesseren en boeien.

F. V. Es.

Een Gents Gevelteken

Op het huis Nederkouter, 40, te Gent, merkt men een gevelteken in bas relief op, dat alleszins merkwaardig is, zo heb ik toch altijd gedacht, sedert het mijn aandacht gaande maakte (fig. 1.)

Voor zover ik weet, werd het tot nu toe nergens vermeld.

Gevelteken op het huis Nederkouter, nr 40.

Het hoofdmotief ervan is een wereldbol, zoals koningen en keizers, vooral bij hun kroning, in de linkerhand houden, maar waarvan hier het kruis, in plaats van langs boven, langs onder is aangebracht.

Dit teken, op een ovaal veld omringd door een parelsnoer, wordt rechts en links geflankeerd door twee griffoenen, die er enigszins als ganzen uitzien, een zeker aantal voluten vullen de rechthoekige ruimte.

Het is gekapt uit witte Balegemse zandsteen en ingemetsd boven het middenvenster der eerste (waarschijnlijk oorspronkelijk tweede) verdieping.

Inderdaad en dit door het zich ontmaken van huisvuil in de straten, ging het pas ervan gedurig omhoog, zodat bij een aantal oude huizen het gelijkvloers en eerste verdieping samen tot een nieuw hoger gelijkvloers werden vervormd.

De Barok trapgevel zelf is in rode baksteen opgetrokken en zuinig versierd met witte zandsteen aan vensteromlijstingen, horizontale moulures en boven op de trapjes.

Volgens zijn type mogen wij hem dateren \approx 1660.

Bij de restauratie werd het oorspronkelijk materiaal behouden, daar men zich heeft vergenoegd met de lagen kalk af te kappen, die er in de loop der eeuwen werden opgesmeerd. Ook het gevelteken werd aldus behandeld en noch bijgewerkt noch verminkt, zodat het dus ongeveer in zijn oorspronkelijke toestand werd bewaard.

Zoals bekend, werd het symbool van de wereldbol in de linker hand der heersers reeds bij afbeeldingen van Romeinse keizers opgemerkt en aangezien als een bewijs van wereldsoevereiniteit, hetgeen dan later door de westerse keizers en koningen werd overgenomen met dien verstande, dat de kristen vorsten er bovenop een kruis lieten bijvoegen.

Onnodig te zeggen, dat men wel wat haastig is geweest om die bol als de wereldbol te aanzien. Inderdaad vindt men hem in de linkerhand van vorsten lang vóór de bolvorm der aarde algemeen werd aanvaard. Als uitlegging hiervoor wordt aangevoerd, dat dit symbool eigenlijk de voorstelling was van de perfectie, volgens de theorieën van Pythagoras, hetgeen wel wat ver gezocht schijnt.

Steunend echter op het feit, dat op vele oude schilderijen, deze bol in blauwe kleur en als doorschijnend wordt afgebeeld, kan men aannemen dat we hier te doen hebben met de hemelkoepel, die als een sfeer de aarde omringt, welke ook de vorm moge zijn, die men voor haar aanvaardt.

Op de Gentse gevelsteen nu, is echter de abnormale plaats van het kruis bevreemdend, vermits het hier niet **boven** maar **onder** de wereldbol werd afgebeeld. Men kan hier denken aan een revolutionaire of satirische voorstelling in betrekking met de godsdienstige of koninklijke macht : het kruis verdrukt door de wereld, de ondergang van het geloof, enz.

De verklaring was echter veel eenvoudiger.

Ik ontdekte ze toevallig bij het doorbladeren van een Duits werkje Wilhelm Fraenger : *Der Bauern Brueghel und das deutsche Sprichwort* (E. Reutsch Verlag, Zurich, Munchen u. Leipzig (1923) waarin ondermeer de aandacht wordt gevestigd op de bekende schilderij van Peter Brueghel de Oude (1525-1569) : « de Nederlandse Spreekwoorden (1559), aangekocht door het Kaizer Friedrich Museum te Berlijn in 1913 en waarop de schilder in bonte

mengeling van koddige personages meer dan 92 spreekwoorden illustreert.⁽¹⁾

Als we nu deze schilderij onderzoeken, dan merken we op dat aan de gevel van het gebouw, uiterst links, ongeveer hetzelfde teken prijkt als op het Gentse huis Nederkouter (fig. 2), maar dit-

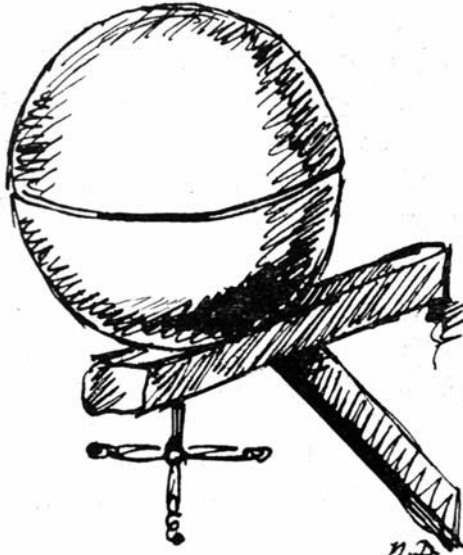

fig. 2.

Detail « De Nederlandse Spreekwoorden »
door Pieter Brueghel de Oude.

maal in vol relief en helemaal los van de gevel. Op een houten stellage aan de muur bevestigd, rust een wereldbol, waarvan het kruis evenzo naar beneden is gericht en dat, door de balk, de bol vasthoudt. Het geheel dient als uitsteekbord voor het huis.

Dit is niet de enige plaats van de schilderij, waar het symbool wereldbol met kruis wordt gebruikt. Het komt voor in de plastische voorstelling van drie spreekwoorden, maar iedere maal met het kruis op zijn normale plaats, dus bovenop :

1. « Men moet zich krommen, wil men door de wereld komen ».
Een soort van bedelaar tracht door de grote doorschijnende bol te kruipen.
2. « Hij doet Ons Heer een vlassen baard aan ».
Hier houdt Christus zijn linkerhand op een wereldbol met kruis.

(1) Zie ook het artikel van J. VERMEULEN: *Een onopgemerkt spreekwoord van Brueghel*, in *Ovl. Zanten*, XIV (1939), 76-77. (Nota der Redactie).

3. « Hij doet de wereld op zijn duim draaien. »

Een jong edelman houdt een wereldbol met kruis op zijn linkerduim.

Terloops dient opgemerkt, dat het de Gentenaar Louis Maeterlinck is, die in 1903 een uitgebreid commentaar op het schilderij leverde onder de titel « Nederlandsche Spreekwoorden handelend voorgesteld door Pieter Brueghel den Oude » (Verslagen en Mededelingen der Kon. Vlaamse Academie voor Taal en Letterkunde. Jan. Juni 1903, blz. 109-129. Gent 1903)⁽²⁾. Maar ook in andere werken van onze schilder vindt men dezelfde voorstelling van de wereld : een doorschijnende glasachtige bol, bekroond door een kruis, en namelijk op het schilderij in het Museum te Napels, genaamd « de Gang der Wereld », waarop de volgende legende voorkomt : « Omdat de werelt is zoe ongetro Daerom gha ic in den ro », (omdat de wereld zo onbetrouwbaar is, daarom ga ik in of draag ik de rouw).

Hier wordt een soort van monnik voorgesteld met witte puntbaard, in brede zwarte pij, de kap over het hoofd getrokken, wiens beurs wordt gesneden door een jongeman, die in een grote doorschijnende wereldbol met kruis, half verscholen zit. De achtergrond bestaat uit weiden met een herder, schapen en een windmolen. Ongeveer hetzelfde onderwerp vinden we terug in « Twaelf Vlaemse Spreekwoorden » door Jan Wierix en Pieter van der Heyden in 1568 gegraveerd naar P. Brueghel's tekeningen.

Het derde spreekwoord zegt namelijk :

De sulck draecht rou, omdat de weerelt is onghetrou.

Die meeste ghebruijcken minst recht en zeden,

Weynich leefter nou, also hij leven sou,

Men rooft, men treckt, elch steeckt vol gheveysde seden.

De ronde afbeelding door deze verzen afgeboord, is ongeveer dezelfde als de schildelij van het museum te Napels met dit verschil echter, dat men duidelijk het rechterbeen van de grijsaard ziet en helemaal niets van zijn aangezicht.

Ook de achtergrond is verschillend : alleen de windmolen komt er nog op voor, terwijl de weide, schaper en schapen zijn vervangen door een landschap met een wagen of koets, die door rovers wordt overvallen, waarnevens het opschrift : « Je porte dueil voyant le monde/Qui en tant de fraudes abonde ».

(2) Zie ook voor meer bijzonderheden het onlangs verschenen werk van Dr JAN GRAULS, *Volkstaal en Volksleven in het werk van Pieter Bruegel*, N.V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen, 1957. (N.d.R.)

Daarnevens prijkt een galg en een rad op een hoge paal, hetgeen natuurlijk betrekking heeft op het vierde vers : « Men rooft » enz.

Dit alles dus als hors d'œuvre rond ons onderwerp : de bewuste Gentse gevelsteen met wereldbol en kruis eronder.

Wat de betekenis ervan betreft, deze wordt ons door Wilhelm Fraenger gegeven bij de verklaring van het detail op het schilderij van P. Brueghel, Nederlandse Spreekwoorden, hierboven vermeld en namelijk : « DE VERKEERDE WERELD », want het kruis staat verkeerd, volgens de gewone voorstelling.

Dus droeg het huis : Nederkouter, 40, te Gent, heel eenvoudig als kenteken : « In de verkeerde wereld », hetgeen niet zo zeldzaam is, vermits oude herbergen in Vlaanderen nog kunnen gevonden worden, aldus genoemd, ook omdat dronkelui alles verkeerd zien of doen.

Dr Marcel DERUELLE.

KAF STROOIEN...

Op zondag 19 mei 1957 deed zich een vorm van « volksgericht » voor te Rozebeke, een dorp tussen Zottegem en Nederbrakel. Toen de inwoners zich 's morgens naar de eerste mis begaven, stelden ze vast, dat een hoge hoop kaf de weg bedekte van een woning in de dorpskom naar de kerk !

Wat betekent het ? Wanneer een jongen en een meisje verkering hebben gehad en wanneer een van de twee huwt met een ander, stort men zo hoog mogelijk een laag kaf voor het huis van de verlaten partij. Indien de twee personen in dezelfde gemeente wonen, strooit met kaf van de ene woning tot de andere; in Rozebeke was dit niet het geval en zo heeft men het kaf tot aan de kerkdeur gestrooid !

Kaf — in tegenstelling met de meiboom en de groene Pinksterman — geldt als een zinnebeeld van onvruchtbaarheid.

Op sommige plaatsen strooide men kaf voor de woning van een meisje, indien ze meer dan één vrijer had !

De heer K. ter Laan gebruikte in zijn Folkl. Woordenboek, blz. 489 de term « zoorholt brengen » voor Z. W. Drente, wanneer een paartje verkering gehad heeft en wanneer een van beiden in ondertrouw gaat met een ander. Dan worden in de eerstvolgende zaterdagnacht wagens, karren, kruiwagens, palen en allerlei gereedschap bijeengebracht op het erf van de verlaten partij. Alle kerkgangers moeten het de zondagmorgen zien !

Er werd me medegedeeld, dat het strooien van kaf als een vorm van volksgericht zich nog regelmatig voordoet in de omgeving van Nederbrakel, van Geraardsbergen en van meerdere gemeenten in het Land van Aalst. Voorzeker bestaat dit gebruik ook nog in de andere gewesten van het land.

Het gevaar bestaat, dat ook in dit opzicht volksgebruiken een wijziging ondergaan. Zo werd in 1956 te Sint-Maria-Lierde (nabij Geraardsbergen) in plaats van kaf een hoop stenen neergelegd voor de poort van een jongen, toen het meisje met wie hij verkeerde, met een andere in het huwelijk trad !

R. v. d. L.

Kaleidoskoop op de Visserij

Voor Pierre Loti was de zee «de blauwe kring, de diepe eenzaamheid, waar niets eindigt, niets voorbijgaat, niet verandert...» De moderne mens heeft geen tijd meer om te varen. Hij steekt de plas over, zonder meer...

De visser nochtans, die aan de zee gebonden is door zijn beroep en waarvan de zee het sociaal milieu mag genoemd worden, reageert tegenover de oceaan nog op dezelfde wijze als zijn voorouders. Alleen verbeterden ondertussen de hem ter beschikking staande middelen.

Zoals uit de oorkonden van sommige Vlaamse abdijen blijkt⁽¹⁾, was onze zeevisvangst reeds in de 11^e eeuw flink georganiseerd. Onze vissers gingen niet alleen op haring-, maar ook op zalm-, kabeljauw- en makreelvangst. Het was evenwel vooral de haringvangst, die van de 14^e eeuw af een reusachtige vooruitgang zou boeken, toen men begon de kaakharing te bewerken aan boord zelf van de schepen, zodat men hem reeds «gekaakt» aan wal kon brengen.

In zijn verhandeling «**De laatste Visschersschepen aan de Vlaamsche Kust**»⁽²⁾ laat R. Decock opmerken, dat de Vlaamse haring destijds een «Europees produkt» was en dat de vangst en de verzorging nauwkeurig onder toezicht stonden. Naar het schijnt werden de Vlaamse vissers zelfs zo overmoedig, dat zij zich in andere wateren gingen meester maken van hetgeen hun niet toebehoorde. Zo kloegen de Britten reeds in 1418 over de «opdringerigheid» van de Vlaamse vissers.

Oorkonden vermelden de visserij bij de bijzonderste neringen van het land. Zij werd beschouwd als een onontbeerlijke faktor in het economisch raderwerk. Steeds heeft Vlaanderen, gedurende alle wisselvalligheden van zijn bestaan, een strook kustgebied behouden. Een feit, dat aan zijn grootheid medewerkte, want een land dat aan zee paalt, is nooit klein.⁽³⁾

Destijds kon men bovendien getuigen : «De bewoners der Verenigde Nederlanden worden geboren met meer geschiktheid voor de zee dan voor het vaste land. Vooral door hun vaart op Indië en bovenal door de vaart die de Hollanders getracht hebben te openen

(1) G. VAN DE WOUDE : «*Ter Duinen, Zeemacht onder de Graven*», Antwerpen, 1944.

(2) R. DECOCK : «*De laatste Visschersschepen aan de Vlaamsche Kust*», Antwerpen 1944.

(3) J. FILLIAERT : «*De laatste Vlaamse IJslandvaarders*», 2e druk, Tiel, 1944, blz. 9.

door de noordelijke gedeelten van de IJsee, is hun naam beroemd geworden». ⁽⁴⁾

Om de tucht op de schepen te bewaren, waren er echter strenge «ordonnanciën» nodig, b.v. :

«Item, slaet of steect yeamandt d'een den anderen doot, zal men den levende zonder verdrach by den dooden leggen ende tsamen over boord stellen.

«Item, zoe wie binnen den scepe een mes treckt in eevelen moede ende nochtans geen smerte doende, die zal men een brootmes deur zijn handt steken voor den mast, ende laten hem daer staen, tot dat hij 'tzelve uyttreect.

«Item, die zijn provande ofte eens anders provande over boort worpe jegens zijnen wille, dien zal men onder den kielen deur-trecken». ⁽⁵⁾

Bovendien achtte men het noodzakelijk, dat de ruwe tong zoveel mogelijk in bedwang gehouden werd :

«Item, dat nyemandt bij Godt ende zijnen Heylighen en zwere ofte blasphemere, op peyne daer over gestraft te worden naer kennisse des rechts», zegt de «Ordonnancie» der Hertogin-Goevernante. ⁽⁶⁾ Nog krachtiger drukte de provoost van de watergeuzen zijn mannen op het hart : «Item, alle die ghene die grooflycken floecken ofte sweren, ofte Gods naem lasteren ofte schelden, sullen sonder genade den eersten ende den anderenmael in de boien geslagen ende nae goetduncken des Capiteins gestraft worden». ⁽⁷⁾

De bijzondere oorzaken van de latere achteruitgang van onze zeevisserij dienen gezocht in de verwoesting van Oostende, tijdens de Spaanse overheersing, de voortdurende zee-oorlogen, en ook het verlies van Duinkerke in de 17^e eeuw, toen het rijke Zuidvlaanderen door Frankrijk werd ingepalmd.

Later, onder het Oostenrijks beheer en onder Willem I, werd getracht onze zeevisserij weer vlot te brengen, maar door de Belgische regering werd ze nadien veeleer verwaarloosd. Men vond toenmaals de tijd niet om zich onledig te houden met het instellen van vakonderwijs voor de vissers of met het goedkeuren van sociale wetten op arbeidsongevallen, het verlenen van pensioenen en dergelijke, waarvan onze vissers waren uitgesloten.

(4) HOFDIJK : « *Ons Voorgeslacht* », V (1875), blz. 308 — Zie ook BENTIVOGLIO : « *Hist. Gén. des Guerres de Flandres* », I, 5 en DE ROOY : « *Gesch. der Staathu's-houdkunde* », blz. 301.

(5) DE JONGE : « *Nederl. Zeewezen* », I, 745, aangehaald bij Hofdijk, V, 319.

(6) DE JONGE, op.cit., I, 735.

(7) VAN VLOTEN : « *Nederl. Opstand tegen Spanje* », II, 176.

Een treurige bladzijde uit deze sociale geschiedenis mogen wij hier niet voorbijgaan, namelijk de zogenaamde « vissersrevolutie van 1887 ». (8) Op dinsdag 23 en woensdag 24 augustus 1887 hadden te Oostende ernstige wanordelijkheden plaats. De vissers protesteerden, omdat Engelse schepen te Oostende vis losten en deze aldaar beter, sneller en goedkoper verkochten. De vissers beweerden, dat zij méér belasting moesten betalen dan de Engelsen en de Fransen, en bijgevolg niet konden wedijveren. De Engelsen daarentegen, bliezen hoog van de toren en noemden het gedrag van de Belgen een schande. De grote armoede onder de vissersbevolking was de eigenlijke aanleiding tot deze droeve gebeurtenis. Verder was de Engelse vissersvloot beter uitgerust dan de onze, die trouwens wegens bepaalde overeenkomsten verder van Oostende moest opereren dan de Britse. Het geduld van onze vissers was ten einde.

Toen op 23 augustus 1887 een Engelse sloep te Oostende haar vangst wou lossen, poogden de vissers dit te beletten. De rijkswacht kwam tussenbeide en twee vissers werden met een sabel gekwetst. De kantoren van reder Dossaer, die het volk had getergd en uitgedaagd, werden kort en klein geslagen. Ook hier trad de rijkswacht in aktie en vijf vissers werden weggedragen. De volgende dag herhaalde zich dezelfde geschiedenis, toen twee Britse schepen wilden lossen. Ditmaal geraakten dertig gendarmen en leden van de burgerwacht met de vissers slaags. Het kwam tot vuren : drie doden en talrijke gewonden bleven op de keien liggen. De burgemeester kondigde de staat van beleg af en een regiment soldaten werd gekonsinjeerd. De openbare opinie was evenwel ten zeerste verontwaardigd over het gewapende ingrijpen van de openbare macht. In de Kamerzitting van 16 november 1887 laakte Kervyn de Lettenhove het gemeentebestuur en de burgerwacht, die op enige weerloze vissers had gevraagd. Algemeen werd de ellendige materiële toestand van de vissers erkend, evenals het tekort aan een behoorlijke opleiding. Een commissie werd ingesteld, om de grondslagen van een nieuwe overeenkomst met Engeland te onderzoeken. Te Oostende werd een raad gesticht, om de weduwen en wezen van de slachtoffers te ondersteunen. Tot de leden van deze raad behoorde Pastor Pype, die ook de lijkrede had uitgesproken bij de begrafenis van de slachtoffers.

De vissers werden gerechtelijk vervolgd en tot weliswaar lichte straffen veroordeeld. Zij zouden deze harde les niet vergeten, spontane opwelling van hun machteloze woede was te duur betaald.

(8) Zie de herinneringsbijdragen in het maandblad « *Rauk* » van juli 1954 en « *De Standaard* » van 13 augustus 1954.

Voortaan zouden zij zich op andere middelen toeleghen om hun doel te bereiken, en hierbij zou «meneer Herrie», zoals Pastor Pype genoemd werd, een grote rol spelen.

In sommige woningen en oude drankgelegenheden van de visserswijk te Oostende bemerkt men nog altijd het portret van deze weldoener van de vissers en met Allerzielen wordt ieder jaar een bedegang ingericht naar zijn graf op het oude kerkhof. De steen draagt volgend welsprekende tekst :

Pastor Pype
Vader der Vissers
1854-1926
R. I. P.

Pastor Pype werd geboren te Geluwe op 12 januari 1854. Hij werd tot aalmoezenier ter zee benoemd op 22 mei 1886. Na dit ambt gedurende 36 jaar op ongeëvenaarde wijze te hebben vervuld, werd hij ere-aalmoezenier op 2 mei 1922. De talrijke inrichtingen, die hij zelf had gesticht, bleef hij besturen tot bij zijn dood. Zo had hij in 1887 te Oostende de « Vrije St-Andreas Vissersschool » opgericht, waar tot op heden duizenden vissersjongens een uitstekende opleiding hebben genoten. Hij stichtte tevens een naai- en kookschool voor de vissersmeisjes, inmiddels gegroeid tot een flinke huishoudschool. In 1896 nam hij het initiatief tot de stichting van de vrije gilde « 't Zal wel gaan », waar de vissers in ruime lokalen gezellig konden samenkomen en met « Meneer Herrie » een praatje voeren. Evenals Lodewijk De Raet, heeft Pastor Pype de verbetering nagestreefd van de maatschappelijke toestand van de zeelieden, en ontzaglijk veel heeft hij bekomen, om het zeebedrijf ten bate van de vissers te verbeteren.⁽⁹⁾

Zijn herinnering leeft voort in het werk, dat zijn naam draagt. De Oostendse beroepsschool « Pastor Pype » is thans, onder de bezieling van de Aalmoezeniers van de Arbeid — en vooral van Broeder Annobert — een modelinrichting geworden, die zelfs over een kustboot en een trawler beschikt.

Tijdens de oorlog van 1940-1945 bleef de Noordzee voor de vissers gesloten en de visgronden groeiden welig aan, zodat er na de oorlog werkelijk « wonderbare visvangsten » werden gedaan. Nadien verminderde de opbrengst weer. Een grondige biologische studie van de vis in zijn groei, evoluties en verplaatsingen kan hier

(9) Men leze over Pastor Pype het « In Memoriam » bij De Spot : « Vlaamsche Zeevisschers », Kortrijk, 1942, blz. 165-174 (ook verschenen in « Ons Volk Ontwaakt » van 27.5.1926), evenals de reportage van M. TINEL : « Pastor Pype, de Aalmoezenier van de Vissers », in « Zondagsvriend », 17e jg., nr 1, 6.1.1949 en de bijdrage « Pastor Pype herleeft » in « De Nieuwe Standaard » van 19.7.1946.

verhelpen. Daarom leggen wij graag de nadruk op het initiatief van voornoemde zeevisserijschool, waar een speciaal akwarium werd gebouwd om dergelijke studie wetenschappelijk door te voeren.

Tot in de helft van de vorige eeuw kon de vissersnering in de Vlaamse westhoek meer bepaald ingedeeld worden in twee reeksen : de visserij « te verse » en de visserij « te zoute ». Te verse varen, of te verse vissen, was de vangst van verse, ongezouten vis beoefenen. De visserij te zoute gebeurde in de hoge zee en werd beoefend door boten die wekenlang van huis bleven. De gevangen vis werd aan boord gekuist en gezouten of gepekeld.

Verordeningen en wetten rangschikten de vissers in verschillende categorieën. Hoekjesvissers en wantvissers, later beugvissers, garnaalkruiers en peerdekarters, kartzetters, vissers met het staande en met het slepende kartenet, kabeljauw- en haringvissers, vissers op platte en ronde vis, korrevissers e.d.⁽¹⁰⁾

Vooraf in de 16^e, 17^e en 18^e eeuwen verschenen talrijke verordeningen op de visvangst. In 1510 moest het « nettenschool » minstens vier duim breedte hebben.⁽¹¹⁾ In 1545 wordt het « vijf zeeliedenduymen breedte ».⁽¹²⁾ In 1614 wordt de verordening van 1545 bekrachtigd, maar twee jaar later mag men netten met een school van drie en halve duim gebruiken, gedurende het zomerseizoen, van St-Jan tot St-Baafs.⁽¹³⁾

Dit alles had tot doel de verdelging van kleinvis te keer te gaan. Het school moest wijd genoeg zijn om de kleine vissen te laten ontsnappen en het visbroedsel te laten doorspoelen.

Het spreekt vanzelf, dat garnaal met zulke netten niet gevangen werd. Betekent dit, dat er geen garnaal gevestigd werd? Geenszins, want uit talrijke verordeningen blijkt, dat de strandvissers ook andere dan voormelde netten gebruikten.

Nog in 1785 werden de voorschriften bekrachtigd : netten van minder dan vijf-duimschool bleven verboden. Maar er is een mildering aan te stippen : van 1 juni tot 1 oogst mag op alle vis gevestigd worden. En waar we in 1784 « gernaert » zien aankopen voor de Zusters Annunciaten te Brugge, mag wel beweerd worden dat de strandvissers op de toelating niet gewacht hadden. De garnaal was in de mode gekomen. Ze werden toen meestal nog gevangen met steek-, trek- en sleepnet op de strandvloer. De visser kookte ze thuis en de meisjes gingen de garnaal rondventen, meestal bij rijke lie-

(10) FILLIAERT, op.cit., 11 en 13.

(11) C. DE ZUTTERE : « Enquête sur la pêche maritime » Brussel, 1909, I, blz. 58.

(12) GILLIODTS VAN SEVEREN : « Coutumes de la ville et du port de Nieuport », Brussel, 1901, blz. 397.

(13) GILLIODTS, op.cit., 418.

den, want de prijzen waren naar verhouding tamelijk hoog. Als maat dienden het groot kappersglas ofwel het pintje.⁽¹⁴⁾

Van oudsher werd de strandvisserij in al haar vertakkingen op de westkust druk beoefend. Doorheen alle wisselvalligheden overleefde ze de eeuwen. Nog heden treffen we in de westhoek strandvisseren aan, doorgaans garnaalvisseren die, hetzij te voet, hetzij te paard, ofwel per boot, in het landschap dit schilderachtig bedrijfsleven voortzetten. Destijds was de garnaalvangst een onderdeel van de strandvisserij. Thans is ze er het hoofdbestanddeel van geworden, ofschoon de verkochte garnaal thans veelal zeegarnaal is, diep in zee gevangen en ver op zee gekookt, zodat ze dikwijls een paar dagen oud zijn alvorens aan land gebracht te worden.⁽¹⁵⁾

Er werd op verschillende wijze aan strandvisserij gedaan, namelijk met kruinet, peerdekarte, kleine kor, staande karten, hoek-met-aas aan ingedolven keister. De eerste drie soorten van tuig moeten doorheen het water gestuwd of getrokken worden. De laatste twee worden bij laag water op strand bevestigd, bij hoog water lopen schaaldieren en vissen dan vanzelf in de val.

Garnaalvangst en visvangst met staande karten blijft steeds in zwang langs heel de kust. Bij schaarsheid van voedingsmiddelen kwamen nog meer zulke karten te voorschijn, waarmee in de maand februari zelfs naar haring wordt gevist.⁽¹⁶⁾

* * *

« Het vissersleven is even belangrijk als het boerenleven. Het is aan gebondenheid, verantwoordelijkheid, raadselachtige en diepe betrekkingen met het milieu, met boven- en onderwereld, minstens even rijk als het leven op het platteland; ja, de demonische oervorm van het zijn, vooral de lotsverbonden afhankelijkheid ten overstaan van de elementen, is hier nog veel sterker en oorspronkelijker dan onder gewone landbouwersverhoudingen ».⁽¹⁷⁾

Over het Nederlandse scheepsvolk van de 16^e eeuw wordt verteld, dat het « ruwe lieden » waren. « Inzonderheid wanneer ze bebiert of anderszins ontstoken zijn, komt die rauwheid aan 't licht. Dan hoort men doorgaans van een snee te geven en de bek op te snijden » zegt de auteur.⁽¹⁸⁾ Vergoelijkend klinkt het noch-

(14) J. FILLIAERT : « Garnalen », in « Biekerf », 48e jg., nr 6, zomermaand 1947, blz. 121-128.

(15) Idem, nr 7, hooi- en koornmaand, 1947, blz. 153-157.

(16) DE SPOT, op.cit., blz. 9.

(17) PEUCKERT en LAUFFER, « *Volkskunde, Quellen und Forschungen seit 1930* », Bern, 1951, blz. 42.

(18) SLICHTENHORST : « *Geldersche Geschiedenissen* », I, 13, aangehaald bij Hofdijk, op.cit., VI (1875), blz. 6.

tans, dat onze matrozen zo ruw waren «hetzij vanwege het element daer sy onder leven, of haer kost, 't welk doorgaens is visch of goert, en harder dan die van de boeren; sy syn stuurs en ongemaniert».⁽¹⁹⁾ Maar anderzijds zijn de schippers «tot de vaart so handig, en in mondkost so menagieus, dat daar door wel het derde part aan volk en spys werd uitgewonnen, die andere Natiën vereischen».⁽²⁰⁾

Later werden onze kust en onze vissers beschreven door de Franse letterkundige Edgard Auguin, in zijn boek «**Plages Belges**»⁽²¹⁾. Elk jaar bracht hij zijn verlof door te Heist-aan-Zee en heeft er het vissersvolk nauwkeurig bestudeerd. In zijn tijd waren er ongeveer 3000 vissers aan onze kust. Deze smeedden hechte banden onder elkaar en vormden een stevige, lotsverbonden gemeenschap, wegens het feit, dat de vissersjongens een vrouw zochten in het eigen milieu, en de vissersmeisjes eveneens haast uitsluitend aan kinderen van de zee hun hart toevertrouwden. Weliswaar kwam het soms tot onderlinge konflikten — zoals Daan Inghelram in zijn roman «**Walrave's IJde**» zo warm heeft geschetst⁽²²⁾ — maar doorgaans bleven de visserskinderen de zee getrouw.

De vrije vissersrechten van onze zeebonken dateren, volgens Auguin, uit de 12^e en 13^e eeuw. In die tijd zouden hun gilden opgericht zijn, want ook de vissers hadden hun dekens en syndikaten, die reglementen hadden uitgevaardigd, waarvan de geest in menig geval de instellingen heeft overleefd.

De laatste reglementen van onze kustvissers dateren uit de tijd van Maria-Theresia. In de 18^e eeuw werden de oude beginsels van de gilden weer in eer hersteld.

De Vlaamse vissers zijn doorgaans uitgesproken katholiek. Weliswaar bleven er nog talrijke oude gebruiken en opvattingen uit de vóórkristelijke tijd in hun volksgeloof behouden, maar de meeste van die gebruiken werden gekerstend, zoals de **Zeewijding**, waarover wij verder zullen handelen. In vornoemd boek stelt ook Auguin zich op katholiek standpunt en commentarieert zeer gunstig enige uittreksels uit de oude reglementen.

Art. 9 van hun statuten legde het verbod op, in de Vissersgilde aan te nemen «diegenen die niet behoorden tot de Rooms-Katholieke godsdienst of niet van een onberispelijk gedrag waren».

Art. 14 verbood te vissen «op zondagen en feestdagen, zonder

(19) TEMPLE : « *Hist. Gedenk-Schriften* », 1, 152, aangehaald bij Hofdijk, VI, 158.

(20) VALKENIER : « *Verwerd Europa* », 128, aangehaald bij Hofdijk, VI, 158.

(21) ED. AUGUIN : « *Plages Belges* », 4 dln in 1 band, Parijs, 1899, passim. Vooral het eerste deel : « *Des Pêcheurs Flamands* ».

(22) DAAN INGHELRAM : « *Walrave's IJde* », Brugge, 1943.

toelating van de deken of zijn afgevaardigde». Bij spoedgevallen kon de deken van de gilde zijn toestemming verlenen, op zulke dagen ter visvangst te vertrekken. De barken moesten zonder onderscheid terug zijn de zaterdagavond.

Het reglement voorzag eveneens, dat de vis dadelijk na aankomst moest verkocht worden.

Voormelde middeleeuwse besluiten werden in december 1767 gewijzigd, zonder dat de feitelijke toestand veel veranderde.

Art. 28 liet de patroons toe, alle dagen te vissen van 1 oktober tot Sinksen.

Art. 29 verbood de visvangst op alle andere dagen van het jaar. Gedurende deze tussenperiode mochten de sloepen nochtans de zaterdag vertrekken om voor de bevoorrading van de stad te zorgen. De vangst werd dan onder de gezinnen verdeeld.

Elke vissersbaas, die 's maandags vóór vier uur in de ochtend het anker durfde lichten, werd door de gilde op grond van art. 6 gestraft, zijn vangst zonder vergoeding af te staan.

Mettertijd veranderden aldus enigszins de gebruiken, maar de grondslag er van bleef bewaard. Zo zullen onze vissers ook thans nog zorgen, 's zondags binnen te zijn, al zullen sommigen liever in de herberg plakken dan die rustdag in familiekring door te brengen.

In 1936 verbleven, volgens E. H. Putman, aan het Noordzeestrand 2.165 vissers, waarvan de meeste te Oostende.⁽²³⁾

De bemanning werd gekozen door de reder of eigenaar van de boot en was samengesteld uit een stuurman, een machinist en verscheidene matrozen of maats, waarvan het aantal schommelde naarmate de tonnemaat van het vaartuig.

Door het verdwijnen van de zeilsloepen en de teloorgang van de oude vissersgilden, heeft het beroepsleven evenwel heel wat van zijn poëtische schoonheid ingeboet. In het boekje van Floris Putman — die enige jaren kapelaan was te Wenduine — worden over die gilden heel wat interessante bijzonderheden vermeld. De «neringen» waren verenigingen, waarin de vissers hun gemeenschappelijke belangen verdedigden. Iedere nering was als een kleine bond in de grote gemeenschap en had haar bestuur, keuren en voorrechten. Het bestuur bestond uit de «overdeken», en zes «zorgers» of «vinders». De leden of «suppoosten» waren in drie groepen gerangschikt.

De eerste groep bestond uit de stuurlieden en de volwassen vis-

(23) FLORIS PUTMAN: «Onze Vlaamsche Vissers», N.V. Altorial, Antwerpen, 1936, 74 blz. — Hier blz. 23.

sers. De tweede groep omvatte de jongere maats en de leerjongens, die « lavers » werden genoemd. De derde groep werd gevormd door de oude en ziekelijke vissers. Aan het hoofd van de eerste en de tweede groep stond een « deken » en de groep van de oude vissers werd bestuurd door een « berijder ». Elke groep had een schatbewaarder en het oppergezag over de drie werd uitgeoefend door de overdeken en de zes zorgers. Deze raad van zeven vormde de « Eed » van de nering. Gewoonlijk werd de Eed gekozen op de eerste dag van oktober, « door de generaliteyt van de visscherye en by pluraliteyt van voysen ». ⁽²⁴⁾

Door de nieuwe deken en de zes zorgers werd een « tresorier » gekozen, die de boeten en bijdragen moest innen. Ook werd een « greffier » aangeduid, die alle geschillen in het reine zou trekken. De deken, zijn zorgers en de griffier moesten om de veertien dagen zitting houden, ten einde de klachten van de gildebroeders te bespreken. Er was verder een « cnaep » of « cleric », belast met het mondelinge overbrengen van de bevelen, door de Eed gegeven, want de meeste vissers konden lezen noch schrijven. De « cnaep » was doorgaans een oude, buiten dienst gestelde visser. Iemand die niet tot deze « nering » behoorde, mocht de visserij niet beoefenen.

Nadat de Eed op 1 oktober was samengesteld, volgde tussen de twaalfde en de vier en twintigste oktober de **beschipdag**, waarop de bemanning voor de onderscheidenlijke boten werd samengezocht. ⁽²⁵⁾

De beschipdag was een werkelijke feestdag. De mannen hadden vrijaf en bezochten de kroegen. 's Middags werd smakelijk gegeten en 's namiddags keerde men naar de herberg terug, tot 17 uur. Daarna mocht er, op bevel van het gemeentebestuur, geen visser meer op straat. In elk huisje werden dan kaarsjes ontstoken, zoveel kaarsjes als er personen beschikbaar waren om van de bemanning deel uit te maken. Die kaarsjes werden aan de vensters gezet, zodat men ze van op straat zien kon. Klokslag 17 uur verlieten de reders het lokaal van de nering en liepen de vissershuisjes binnen. Daar vroegen zij, of de mannelijke bewoners deel wilden uitmaken van de bemanning, en als het voorstel aanvaard was, werd voor elke aangeworven visser een kaars uitgeblazen. Zo verdwenen geleidelijk de pinkende lichtjes vóór de ramen. Dan begon het feest... De vissers riepen elkaar luidruchtig toe bij wie ze waren, op welke boot, en zo leerde elkeen de « maats » kennen, waarmee zij een gans seizoen zouden samenwerken.

(24) PUTMAN, op.cit., 27.

(25) Idem, 30-32.

Ze sloegen elkander lachend op de schouders, men juichte en dronk op elkaars gezondheid en op de goede vangst. Tot laat in de nacht duurde deze uitbundige vreugde.⁽²⁶⁾

Op de monsteringsdag gaven de reders aan hun manschappen soms een **fooie**.⁽²⁷⁾ Maar vooraleer het feestmaal werd opgediend, had een plechtige beschepingsmis plaats. In die mis waren reders, personeel, kapiteins, bemanning en familieleden aanwezig. Deze beschepingsmis werd opgedragen in de kerk van de parochie waartoe de reder behoorde.⁽²⁸⁾

Het aanmonsteringsgeld rinkelde in de zakken. Maar er was maandenlang armoe geleden, en de meeste gezinnen stonden in het krijt bij bakker en melkboer.⁽²⁹⁾

De vissers van Heist en Blankenberge ontvingen ook wel vergoedingen in natura, de zg. « verdeelvis » of « kleine vis ». ⁽³⁰⁾ Te Oostende was het tweemaal per jaar « massa-paaie ». Dit viel samen met de kapelletjeshulde te Bredene. Een gedeelte van het loon, dat immers niet onmiddellijk volledig werd uitbetaald, ontvingen de vissers om de zes maand, op voorwaarde dat de vangsten renderend waren geweest, want deze massa-paaie moest dienen om het gebruikelijk verlies te dekken. Hieruit blijkt, volgens Ed. Lauwers, dat de bemanning rechtstreeks geïnteresseerd was aan de uitbating van het schip. Het gebeurde wel eens, dat de massa-paaie niets opracht en de vrouwen, die er op gerekend hadden om hun schulden te betalen, bedrogen uitkwamen. Wanneer het integendeel flink meviel, kreeg met Pasen elk lid van het gezin een nieuw pak. Hierbij valt op te merken, dat de « massa-paaie » niet aan de visser maar wel aan zijn echtgenote werd afgedragen, net zoals thans met de gezinsvergoeding het geval is.

Ook de vissers die niet meer actief in het bedrijf stonden, droegen zolang ze nog kras waren hun steentje bij om in het gezin de beide eindjes te verbinden. De oude vissers gingen b.v. met het steeknet garnalen vangen. Moeder ging mosselen trekken op de baarbrekers, waarna ze met de mosselen en de garnalen ging leuren in de naburige badplaatsen. Ook werd wel eens een konijntje gestropt, dat door grootvader aan de man werd gebracht. De knapen moesten vroegtijdig meehelpen en de meisjes pasten op het huisje. Toch

(26) Zie over de « *Beschipdag* » ook A. HANS, op.cit., blz. 191; KORNELIS TER LAAN, *Folkl. Wdb.*, blz. 30; « *Ons Eigen Volk* », ts., 1940, blz. 53.

(27) Fooie is een Westvlaams woord en betekent « feestje, plezierpartij, vreugdemaltijd » (DE BO).

(28) FILLIAERT : « *De laatste Vl. Ijslandvaarders* », op.cit., blz. 83.

(29) FRED GERMONPREZ : « *Kinderen van de Zee* », Brussel, 1938, blz. 7.

(30) HAROU ALFRIED : « *Bijdrage tot de Folklore der Vluamsche Zeekust* », reeks mededelingen in « *Ons Volksleven* », 1900, XII, 208

doolden de kinderen ook graag in de verlaten, schone wildernis : de vlakke, begroeide, grazige duinen, de hoge duinheuveld of hillen, de lage duindalen of pannen, de duinplassen met hun vele soorten van vogels en planten.

Werd de knaap groot genoeg geacht om te varen, dan werd hij gedoopt. Dit « doopsel » ging doorgaans gepaard met een naamgeving. Men goot wat jenever uit op zijn hoofd en schonk hem een nieuwe roepnaam, zoals we trouwens voordien in onze toelichting bij de Roeschaard reeds beschreven. De jongeling moest zweren een goed visser te zullen zijn en op zee vaar noch vrees te zullen tonen. Ook moest hij zweren, visser te zullen blijven. Deze eed afgelegd, wou het gebruik dat hij de maten trakteerde op vijf à zes liter jenever, zodat de doopplechtigheid doorgaans ontaardde in een wilde slempartij.⁽³¹⁾

De vissersvrouwen zagen er niet tegen op, zelf duchtig de handen uit de mouwen te steken. Zij wisten, dat zij het hard zouden hebben als ze met een visser in het huwelijksbootje traden, maar de traditie wilde het zo. Deze huwelijksplechtigheden waren zeer kenschetsend. Vermits de ouders van de « trouwers » het gewoonlijk niet breed hadden, bleef het feestmaal beperkt tot hetgeen wij een gewoon eetmaal zouden noemen. Bij valavond bezocht de huwelijksstoet enige herbergen. De feestelingen werden voorafgegaan door een akkordeonspeler, die ellenlange wijsjes dreunde.

Het was verder een oud gebruik dat de vader, wanneer zijn krachten afnamen, het gezag aan de oudste zoon afstond en bij hem als helper in dienst trad. Overleed vader, dan ging de boot naar de zoon die reeds voordien het gezag had ontvangen.⁽³²⁾

Ed. Lauwers, die over de vissersfolklore destijds enige lezenswaardige dagbladartikels publiceerde, vermeldde hierbij enige anekdotes uit Oostende. Op de vismarkt aldaar, bij de Franciskusstraat, verkochten de « viswijven » met ernstig gelaat « mietjes » voor « tongen » en de restaurants volgden dit voorbeeld na. Op die markt hing een O.L.Vrouwenschrijntje. Op zekere dagen van de week werden daarvoor kaarsjes gebrand en kwatongen beweerden, dat de viswijven die kaarsjes ontstaken, om vergiffenis af te smeken voor hun bedrieglijke handelspraktijken.

Aan de eerste klant vroegen de Oostendse visverkoopsters : « Zie-je goed van handgifte, madam? ». Werd hierop bevestigend geantwoord, dan maakten ze een kruisje en het geldstuk verdween

(31) HAROU, op.cit., XII, 90. — Zie ook J.-Th. DE RAADT : « *Les Sobriquets...* », op.cit., 297 en M. A. WAUTERS : « *Bijnamen der Blankenbergsche Visschers* », in « *Volkskunde* », 1894, blz. 86-89.

(32) G. DURIBREUX : « *De laatste Visschers* », Davidsfonds, Leuven, 1940, blz. 41.

in de ruime schortzak.⁽³³⁾ Ook de Antwerpse visverkoopsters maken nog steeds een kuisteken met het eerste geldstuk dat ze ontvangen en steken het dan in hun jak, zeggende: «Gij zijt mijn handgift!»

Te Blankenberge droegen veel oude vissers in het begin van deze eeuw nog gordelriemen, waarvan aan de uiteinden twee zilveren muntstukken tot gordelsluiting dienden. De vissers zijn immers menigmaal aan schipbreuk blootgesteld en wanneer hun een ongeluk overkwam, waren ze aldus nooit helemaal zonder geld.⁽³⁴⁾ Naar verluid, zouden de oude vissers van Blankenberge hiertoe vooral muntstukken gebruikt hebben met de beeldenaar van Maria-Theresia, die zij een ware verering toedroegen. Volgende sage bestaat hieromtrent: op het gemeentehuis van Blankenberge zou Maria-Theresia een koffertje laten plaatsnemen, dat slechts in uiterste nood mocht geopend worden. Niemand heeft het ooit gezien, maar toch zijn de vissers ervan overtuigd dat het bestaat! Naar men zegt heeft deze vorstin eertijds de visvangst beschermd. «Ik heb vele van deze bewonderaars van Maria-Theresia gekend. Op het voorhoofd droegen zij een krul, in de vorm van een kurken-trekker. Ziehier waarom: wanneer een visser op zee het leven liet, trokken de engelen hem bij middel van deze krul ten hemel!» Aldus Castaigne.⁽³⁵⁾

Wat het voedsel van de vissers betreft, vermeldt De Spot als specialiteit «kabeljauwlever in puddock» (leverworst). Daartoe wordt de lever samen met ajuin gehakt en in een gereinigde kabeljauwmaag (Eng. puddock) gestopt, die dan dichtgesnoerd wordt en gekookt.⁽³⁶⁾ Harou vermeldt als wintervoedsel «aardappelen met pellen en een boesting». Met Nieuwjaar werden «lukken» gegeten, wafels van boter, meel en suiker. Met Vastenavond kwamen wafels, pannekoeken en reuzels (soort van korstgebak) op tafel. Met Kerstmis aten ze Spaanse pap, van rijstmeel, melk, eieren, suiker en rozewater.⁽³⁷⁾

Vele vissers kunnen met de visvangst alleen hun brood niet meer verdienen en houden zich diensvolgens onledig met tuinbouw en bloemenkweek, terwijl anderen naar het land gaan en boer worden.

«Mijn zoon zal niet varen!» Aldus verklaarde kapitein Beaupré, door het Oostendse vissersvolk algemeen gekend onder zijn lap-

(33) Zie HAROU, XII, 10.

(34) HAROU, XI, 126.

(35) A. CASTAIGNE: «*Maria-Theresia en de Vissers*», in «*De Brabantse Folklore*», XXe deel, nr 115-120, 1940-1948, blz. 235.

(36) DE SPOT, op.cit., 109.

(37) HAROU, XII, 209-210.

naam « de Witte », in 1951 aan een verslaggever van « De Vlaamse Linie ». En hij lichtte deze kategorieke verklaring als volgt toe : « Men spreekt altijd van de mijnwerkers en nooit van de vissers. En toch is ons leven even lastig en gevaarlijk. Gistermorgen is er weer een boot op een mijn gelopen, bij toeval slechts zijn de vier opvarenden van de **Paulette** kunnen gered worden. Men moet jong en sterk zijn om op de vangst te gaan. Ik vaar nu bijna 35 jaar. Van mijn 11 jaar af reeds, toen ik als jongske (scheepsmaat) begon. Op mijn 21e jaar had ik mijn brevet en was ik kapitein van een visbak. Ondertussen had ik alle rangen doorlopen : jongske, lichte matroos, matroos, bootsman, stuurman, kapitein. Zal ik ook binnenkort niet moeten uitscheiden? Het is een beestenleven soms. Mijn vrouw wil niet dat mijn zoon gaat varen! »

Het visje wordt inderdaad duur betaald. Dit bleek andermaal op 22 januari 1955, toen te Oostende in de SS-Petrus- en Pauluskerk een plechtige rouwdienst werd opgedragen voor de 19 slachtoffers van de Oostendse boot « Henri Deweert ». Het was roerend stil in de kerk, toen het koor het bij zulke gelegenheden traditioneel ge worden visserslied aanhief : « Heer, zegen de zee! » Ook voor onze vissers blijft Hij immers de laatste toevlucht.

A. VAN HAGELAND

EEN ZANTE : DE AZIATISCHE GRIEP.

Gehoord te Gent op de tram in oktober 1957.

Het ging over de A-griep en de vrouwelijke « plantrekkers », die in een zeker bedrijf werken. « Nu hebben ze voor veertien dagen de A-griep en met de uitkomen (de lente) hebben ze de K-griep. » (kuisgriep, in verband met de grote schoonmaak).

M. Broeckhove

Zanten

BETEKENIS VAN DE MAANDSTONDEN.

Volgens de verklaring van de heer ter Laan⁽¹⁾, maken de maandstonden de vrouw onrein, niet in lichamelijke zin, doch zo, dat zij tot een wereld behoort, die geen gemeenschap mag hebben met de overigen. Zij mag geen kraamvrouw bezoeken, zij mag zich niet met de inmaak van vlees of vruchten bemoeien; als ze door de moestuin gaat, sterft het ongedierte. Er bestaan meerdere middelen om te sterke menstruatie te stoppen of om de menstruatie te bevorderen.

Een vrouw verklaarde me, dat zij een bepaalde betekenis aan de dag toekent, waarop de maandstonden een aanvang nemen.

De betekenis volgens de weekdag :

Maandag = briefwisseling; dinsdag = schaamte of affront; woensdag = geschenk; donderdag = verandering; vrijdag = tranen of verdriet; zaterdag = liefdesverklaring; zondag = nieuwe kennismaking, eer of glorie.

De betekenis volgens de maandindeling :

1 = geluk; 2 = u zult geëerbiedigd worden; 3 = winst; 4 = vreugde en plezier; 5 = bereid u voor om te lijden; 6 = aangename verrassing; 7 = innige liefde; 8 = u vat alles te licht op; 9 = iemand tracht u te spreken; 10 = vurige vriendschap; 11 = trouwe liefde; 12 = volmaaktheid; 13 = lijden of verdriet; 14 = slecht nieuws; 15 = gelukkig nieuws; 16 = hetgeen u verwacht, zal geschieden; 17 = verwijderen of verbeteren; 18 = geschenk; 19 = bemind worden; 20 = bemind worden; 21 = u zult zenden of verzenden; 22 = men wacht op u; 23 = schaamte; 24 = onderneming van goed nieuws; 25 = verandering van werk of plaats; 26 = terugkeer of vergiffenis; 27 = verwoesten van uw wens; 28 = men bekommert zich om u; 29 = onverwacht nieuws; 30 = verraad; 31 = schaamte of affront.

De zegspersoon E. V. N., Zottegem, 65 j. oud, had deze uitleg vroeger in een onooglijk boekje gelezen en gelooft ten stelligste aan de waarde van deze gegevens. Meerdere juffrouwen en gehuwde vrouwen uit haar omgeving geloven de aangeduide uitleg.

V. D. L.

(1) *Folkloristisch Woordenboek*, blz. 229.

Waaslanders vertellen

Een bonte reeks volkssagen en legenden uit «'t soete lant»
verzameld door Hugo Arens(1).

XVI. HISTORISCHE SAGEN

a) PLAATSSAGEN

113/ «Ze hebben ons Geld, maar ons Land niet!»

As de Frânsman hier passeerden; daor op 'n boerenhof, 't huis stout er nog, mor de schuur is weg, de weef Stremus weunt er, Piër Stremus zij moeder. In dien tijd weunden d'r ten Bocken, d'r zijn daor hier nog van, d'r weunen d'r hier nog van die Bocken. In die schuur daor waren z' aon 't dussen, as de Frânsman hier passeerden, mee vieren en mee ne roeën baoien hemdrok aon. Ten zaegde ânders nie, war. En de Frânse passeerden daor en ze bleven staon en ze schoten nor de schuur en z' oun geniënen. Mor zolder schoten terug en z'oun ne soldaot en dien officier tuimelde va zijn peird.

En in de iëkbos, d'r stout er nog 'n stiksen iëkbos op die plek, wir d'r euk iënen duëdgeschoten, mor da's nooit geweten van wie, en die ou 'n gae harloge aone, nen teekop gruët en die hên z'hêm afgedaone, d'r waren tan nog weinig harlogen, war. Die soldaoten zijn ten hier veuren gepasseerd en in 't leste hof van Puivelde, veur dade in Snao zijt, broken z'inne en âl 't gaed en 't zilverwerk en 't gaald hên ze daor gepakt en den boel in brând gestoken. Da hêk âlt huëren vertellen va nen ae mens. En ten lagen die vier mannen over de weire, die vier dussers, en ten zeen ze: «Z'hên ons geld, mor ons land nie!»

(A.V., 73 j., landbouwer, Puivelde-Belsele).

114/ Ontstaan van Puivelde.

De twië edelhiëren va Puivelde, – de titels hângen nog in de kèrk, op den huëgzoul, ge zie z'hânge va veuren in de kèrk – en die kregen twist over lândერიjn of over 't iën of 't ânder, da was hier amol lând van ulder, die oun gruëte eigendommen. En in 'n twiëgevecht wroken ze makour, hier op de pluts worda nou de kèrk stout. En as den iënen den ândren duëgesteken ee mee nen dolk, ten ee die as straffe, veur 'n boete, die kapelle moeten zetten.

Da was de Sint-Job kapelle. De Sint-Job schilderij is hier ingebrocht uit Sint-Boufs in Gent, laoter in de kèrk. En da was iëst 'n kapelle mee iëne gang, tan zetten ze dor twië zijbeukskes bij en in 't jaor 1904 en 05 en 06 is da afgebroken, ik hên dor nog oun gewèrkt. Puivelde

(1) Vervolg van bijdragen in Oostvl. Zanten XXXII (1957), blz.: 86-97 : I. Toverheksen, II. Tovenars; blz. 118-132 : III. Spokerij, IV. Spookdieren, V. Osschaert, VI. Weerwolf; blz. 159-163 : VII. Elf, VIII. Maar, IX. Stalkaars; blz. 179-184 : X. Kabouters, XI. Reuzen, XII. Profeten, XIII. Duiwel, XIV. Lange Wapper, XV. Wonderdokters.

is in die jouden 'n parochie gewurren, d'r was te veel volk en ten is die kèrk gebaen.

In die kapelle lagen veel zèrken, die liggen nou aon 't biënderhuisken en nevens de kèrk zijn d'r duè uitgegrouven, zelfs nog iënen mee àl zijn tånden. Ik hê d'r ao gewerkt ten. En die harloge van de Sint-Jobskapel die ou mor iëne wijzer, he, den iëne kânt was daor 'n pin aon en den ândre kânt azuë ne krul en da zaegde nie da die verging, die gaf allïen d'uur aon en zuust zulle. En as we die harloge beneen houlden was da spel gedomme zu gruët as ne winnewan. 'Ten zijn d'r hier euk pasters gekommen, den æzen nou da is de vijfden; vroeger waren da kapelannen, ten prosten en ten pasters, he. En as da op Puivelde luidden, tan lachten z'in Snao, tan zeen ze : ne nougel in 'n fles. Da was azuë mor tik-tak-tik-tak, he.

(A.V., 73 j., landbouwer, Puivelde-Belsele).

115/ Napoleon te Puivelde.

As Napoleom hier mee zijn legers kwam, die stroute hier sè, nou hiët da d'Huëgstroute, die strout die is iëst verwoest geweest deur de Frânsen. Da was 'n boerestroute, die was beweund deur boeren en d'r stong dor 'n brourij en d'r gongen d'r negentien koppel peirden inne. En in dien tijd negentien koppel peirden da was veel zulle, ten wasde schatrijk, war.

En Napoleom die ee giël die straote verwoest en geplunderd uitgenomen twië huizen, iën va veuren en iën va âchteren, iën in 't begin en iën van âchter in de strout. De mensen die oun ulder kaffen beddes op de meshuëp uitgespiët en ulder waoterblouren, de mensen zeggen nou blafeturen, da's azuë euk 'n ae woord, die peïden, ja hier is niemând niemir thuis; en de Frânsen die stoken giël den boel, giël de strout in brând en plunderen en die twië die schoten over !

(A.V., 73 j., landbouwer, Puivelde-Belsele).

116/ Napoleon zou van Puivelde een Stad maken.

Puivelde da zou iën van d'aedste gemiënten geweest hên dien d'r zijn, van de jouden zeshonderd zeggen ze. En dourom zou Napoleom, die zou hier, de veurkeur was op Puivelde, ofwel in Belseel, die zou hier 'n gruëte stad doen baen hên mor hij komt in Sinneklous en da slougt om. En dourom ee Napoleom, as hij bijkan giël Europa overrompeld ou, he, hier deur Puivelde 'n stroute laoten trekken, 'n giële brië stroute en die liep recht nor Hulst. 'n Brië zulle mikendedzu, nou is da wa versmâld, mor 't is nog nen briën eirdeweg, dor keunen gemakkelijk drij boerenkarren neffens iën riijn !

(A.V., 73 j., landbouwer, Puivelde-Belsele).

117/ Het Paardenkerkhof te Puivelde.

D'r is hier nen bos op Puivelde en die hiët euk nog, nog âltijd 't Peirdekerkhof, da's euk nog uit den tijd as Napoleom hier mee zijn legers was, da's daor op d'fluëgstroute, waordan ze d'r gebrând hên, he !

En as 'k azuë 'n jaor of negen was, tan most ik mee mee mij vou-

der aon dien bos gou werken. Hij ou die sperren uitgedoun mij vouder en wij mosten da breken; en ik most die zoeën wegzetten diet hij afgestoken ou. En ten vonnen wij dor luëpen van geweiren, soubels en hoefijzers en dolken. D'r ee nog lãng nen huëp van dien rommel van achter op onzen hof gelegen asme thuis waren. Op dien bos liggen d'r nog kaalders oppe zulle, en zullen.

(A.V., 73 j., landbouwer, Puivelde-Belsele).

118/ Waasmunster was eertijds een grote Stad.

Vroeger was Vasmustren veel gruëter as nou zulle; da was gelijk Sinneklous, want Sinneklous da was ten bij Vasmustren zulle. Van aon Ham-veir tot aon Daknam-veir zu vèr was da Vasmustren. Vasmustren da was vroeger de gruëtste stad hier uit den omtrek, war. En de mensen van de Ruiter die kwamen amol nor de vijf-uur mis hiere, want de kerk van de Ruiter die stout er nog mor van 1883, ik ben d'r nog misdiender en sleppentrekker geweest.

(I.K., 83 j., boerenknecht, Sombeke-Waasmunster).

119/ De Boerenkrijg.

In de Boerekrijg was er hier ne paster Stepman en die most vluchten en die verschool hem in 'n schuur en die zat in die schuur opgesloten. Hij dee daor mis en gaf dor de communie; laoter is hij ten nog kapot gemoukt. En De Kever, da was iënen van Haosdonk; en die dee mee mee de Frãnsen, en Tassijn die is d'r van vermoeërd van dien De Kever. Nou stout er 'n kruis. Mor da kruis stond vroeger te midden van de bossen mor nou is da 'n twiëhonderd meters opzij gebrocht om lãngst de boun te stoun. Mor dour was hij vroeger vermoeërd in dien bos.

(H.V.S., 43 j., havenarbeider, Haasdonk).

120/ Onderaardse Gangen onder de Schelde.

On 't kastiël Belvédaar in Rupelmonde zijn onderaardse gangen; ik hê da âlt hoeëren zeggen, mor z'hên d'r nie vèr keunen ingaon want 't is gedoeme miër as vierhonderd jour leen dan die hier gemoukt zijn. De Spanjaors hên da gedoun. Ik hên hoeëren zeggen dan ze dor ingingen van on 't kastiël tot op 't ende van de Kloeësterstrout, tot on da kapelleken. En d'r loeëpen d'r oeëk nor Sint-Bernard, da's 'n soort kazerne nor Hemixem. En z'hên d'r ingeweest, nou nie miër zulle, nou liggen die vèrre toe, mor ze bestoun nog zulle!

(K.V.E., 58 j., dagloner, Bazel).

121/ De Kerktoren te Verrebroek.

In Verrebroek, den toren die daor stout, die kom vuërt van 'n ziëbouke. En Napoleon ee die doen afbreken, zuë data nou nen toren is. En da's nou den toren van de kèrk van Verrebroek.

(L.V.P., 80 j., handelaar, Sint-Pauwels).

122/ De Kerktoren te Verrebroek. (Variant)

Den toren van Verrebroek da ee 'n ziëbouk geweest, 'n richting veur de schepen, en da oo verbinding mee den diën van Hulst in Hollând. Mor den dezen toren (Verrebroek) is afgeschoten deur de Spanjaords in de jaeren 1500 en ten hèn ze daor 'n dak opgezet, he. Vroeger dien toren sting dor 'n spits op. Da was hier amaoi zië vroeger, he. Ik hèn àlt huëren zeggen va mijn veuraers da de zië hier tot tegen den toren kwam, en da was hier amaoi vul schorren, war; d'r lagen vroeger giën dijken, war, gelijk nou.

(A.H., 66 j., landbouwer, Verrebroek).

123/ De Kerk te Kieldrecht.

De kèrk van Kieldrecht, d'ïeste kèrk, de deze die stout er mor van in 1792 zulle; en de dië van Verrebroek euke, da hèn twië ziëboukens geweest. Naordien hèn ze da amaoi verànderd en ingedijkt. Daor, àchter de kèrk, da was daor de kaoi, daorachter amaoi waoter; nordien hèn ze da ingedijkt en den toren hèn ze afgekapt.

(E.L., 70 j., dagloner, Kieldrecht).

124/ De Mosselbank.

In Vraosen is hier 'n straot, 'n streek, en da hiëten ze daor de Mosselbank. Da komt omda vroeger de zië tot daor geweest ee en de mosselschepen daor aonlegden. Want van Vraosen nor Niekèrken moede bèrg oprijn zulle; want as ge in Niekèrken aon de kèrk stout, tan stoude even huëg as den top, 't kruis van Vraosenkèrk. Da schilt zuust 'n giële kèrk data huëger ligt.

(E.V.G., 74 j., dagloner, Vrasene).

125/ De oude Heirweg der Romeinen.

D'ae baon die de Romeinen hier geleen hèn, die keuk ik ou nog aowijzen. Die ziede nog van in Lokeren deur die brië eirdestraot tot in Sinneklaos. Ten nor den Uil, verder nor Niekèrken en da gou vuërs tot op 't fort, tot in Vraosen, en azuë nor Verrebroek. Mor nou zijn da miëst amaoi eirdestraoten en giële brië.

(R.N., 41 j., ziekenverpleger, Nieuwkerken).

126/ Fort Liefkeshoek.

In 't fort van Liefkenshoek d'r was vroeger — nou is da 'n kazerne, toch nie, alé onderdak veur wa soldaoten van de marine — mor vroeger was daor 'n sloepken en da brocht de zieken van de buëten nor hier in 't pesthuis, da stond daor aon 't fort. De quarantaine die lag in Doel, mor de zieken van vremde buëten die kwamen hier in 't pesthuis, amol zieken die nie vuërs mochten nor Antwèrpen.

(T.V., 66 j., wagenmaker, Kallo).

127/ Fort Marie.

Fort Marie, da is eigelijk ingestaald veur d'Hollànders te beschieten

op de Schelde mee zes kanons. Nou zijn die weg. En d'r was daor euk 'n onderaors kanon, da kwam alliën boven water as er 'n schip afkwam. Van hier euk hèn ze Hollând beschoten in de jaoren 1830, he. En as dien oorlog tan gedaon was, tan riepen d'Hollânders tegen ons: « Belgische mouter! », en wij vaneigest: « Hollândse kaoskop! » Da hêk mijn gruëtvouder âltijd huëren, duzend kiëren, vertalen. (T.V., 66 j., wagenmaker, Kallo).

128/ Het Spaans Kwartier.

't Spaons kortier, da hiët azuë omdan daor de Spanjaors dor gelegen hèn; en d'r stoun d'r nog âltijd twië fortén daortegen. Die Spanjaors die logeerden daor en daorum hiët da azuë; mor da is lânge leen zulle, honderden jaoren. En d'r stonnen daor euke twië gruëte, huëge arduinen paolen mee twië zwaore dikke ketingen aon: ge kost er nie deur rijn. En da is nog van de Spanjaors en da fort lig gelijk in 't waoter. De keuninginne van dien tijd, Margereta Parma, die ee hier nog geveird. Da iën fort da hiët fort Spinola, ne vrenden noum, he.

(E.V.S., 78 j., herbergierster, De Klinge (Meerdonk)).

129/ De nieuwe Kerk te Sint-Niklaas.

Waon dan z' in Sinneklous de nieve kèrk gebaen hèn, da was daor ne moeraspot. Daormee hèn ze dien toren nie keunen opbaen en is die âltijd even briëd gebleven.

(L.V.P., 80 j., handelaar, Sint-Pauwels).

130/ De Harmonikaspeler.

D'r ston 'n kastiël on de Tromp vroeger; en d'r was nen onderaorsen weg van aon da kastiël tot aon de kèrke. En da's vèr zonne, da's vèr van aon da kastiël op de Trompe tot aon de kèrke. D'r was nen onderaorsen weg; en die gingen van da kastiël — va Mavrou Grat was da — en die gingen onderaors nor de kèrk nor gittere. Mor nou mij voudre hêk âlt huëre zeggen, die ee d'r nog op de Tromp geweest om die affaire wa te dune va zij nonkel, va va Gouvers.

En ten gink er iënen inne, in die gank mee 'n harmoneka, mee 'n akkordeon, en spelen. En ten huërden z'hèm gaon en hèn z'hèm gevolgd boven, tot aon de roete; en hij ee gië geluid miër gegeven en hij is er ingebleven. Mor vroeger as die daor gingen waren daor amaol luchtgaoten inne, he, mor nou niemirre; die most kapot, he. Da was dom, he, van daor in te gaone. Die ee d'r zij leven gelaoten, iënen mee 'n akkordeon.

(L.V.P., 80 j., handelaar, Sint-Pauwels).

131/ Het Hof te Voorde.

In 't Luikvaalde d'r staot 'n kastiël nou, in 't Luikvaalde he, 't hof te Vuërde. En in de kèrk va Sinpâls is d'r 'n giële schilderij van d'iëste hiëren va Voorden, he. En d'r ligt dor ne gruëte wal rond en da eed âltijd 'n verstrekt kastiël geweest; en die gingen ten vechten en die boeren mosten daor amaol veur vechten; wur, da was amaol lând van

ulder en die boeren die mosten d'r ulder bruëd op verdienen. En as die tegen iënen ruze kregen van d'andre ten mosten die daor tegen oppe, he.

(L.V.P., 80 j., handelaar, Sint-Pauwels).

132/ Het Kasteel te Daknam.

Vroeger moet er op Daknam 'n kastiël gestaon hênne en da stond op den akker die nou genoemd wurd : koppelderij. Daorneves paol nen akker aon en da's de vuurschaor; en daor zou moeten 'n soort recht-bank opgestaon hên. Mensen die misdreven hên, bijzonderlijk ging da over wildstruëpers en zuë miër. En die mosten daor verschijnen veur de kastiëlhiër. En die noemden ze tan de Vierschaor, waor dan ze veur mosten verschijnen; 't is te zeggen die oun 'n kleine overtreding begaone en die mosten verschijnen veur de kastiëlhiër plus drij, vier notabelen van de gemiënte.

(E.D.W., 42 j., veldwachter, Daknam).

133/ Franse Troepen op Doortocht te Eksaarde.

Mijn grüetvouder die ee mij nog iës iet vertaald. En nie veur 't iën of 't andere, mor die zee 't deze. Da was in den tijd van de Frânse; van de troepen van de Frânse, die mosten nost hier nor Duitslând; mor die vertrokken hiere. Nou die pakten euk mee 't giën dan ze kosten krijgen, zei hij. 'k Zegge : « Awale, hoe was 't ma ou ? » « Jommer », zegt hij, « ik was âl vertrokken ma mijn biësten, ik was âl weg ! », zegt hij. 'k Zegge : « Waor stonde gij ? » Die ou daor 'n ae biekot staone van zeventienhonderd gezet, 1777 was 't. Nou staot er âl 'n ander. Mor tan, diene moment passeerden ze daor. En hij ou hij daor iets gezet en hij stond hij daor achter en ze kosten zij hên nie ziene, he.

En da kak older vertalen dan de Frânse troepen older biësten pakten as z'er nie mee vluchtne. En ten waren d'r vele — d'r zijn dor bossen achter onzent, he — en die vlogen amaol in de bossen. En nou van diene moment is er daor alles, peirden en alles, duëd gedaone en in de put gestoken. Ik hê d'r, hoevele, vijf meirsen liggen en ik hêê d'r iënen gekocht en die 'k kochte dor most 'k ne waotergang, ne grâcht mouken om da waoter kwijt te gerouken van diene meis, he. 'k Zeg ja, ik bê bezig, wa graode gij mij, ik haolde dor twië billen van 'n peird uite, tot hier de billen. Ik zegge, sè, nou wetek ik wat er van den oorlog gebeurd is, he !

(T.C., 77 j., landmeter, Eksaarde).

134/ Sint-Pauwels van vroeger Klapdorp.

Sint-Pâls da droug nog nie veel jaoren die noum. vroeger hiëtten da Klapdorp. Nor mijn miëning bestout da nog mor van omtrent den tijd, da daor de kèrk gezet is. Mor die noum Klapdorp da moet vroeger ontstaon hên uit 'n familie. Mor as die kèrk gezet is, is da toegewijd aon den heiligen Paulus en ten hên ze da veränderd.

(F.V.Bu., 43 j., winkelier, Sint-Niklaas).

135/ De sprekende Keien.

As 'k ne kleine jongen was ta moest 'k veel bij mijn gruëtours helpen wèrken. En d'r was daor nen ou knecht mee noume Pier Verbrouken. En op da stik lând dor lagen veel kein oppe, he; en hij zee : « Sè, da zijn keitongen », zeet hij, « da's van uit 't stiënen tijdperk, tan oon de kein euk nog gesproken », zeet hij. « Da's echtig wour zulle », zeet hij. (F.V.Bu., 43 j., winkelier, Sint-Niklaas).

136/ De Geselstaak te Sombeke.

Hier op den Dries in Sombeek d'r ston vroeger ne giëselstouk, ne giëselstouk mee 'n liëken oppe. Mor vroeger ee die giëselstouk daor nie gestaon; die ee veel jaoren achter de kèrk gestaon, daor waorda 'n beel-deken uitgegrouven is van Onze-Lieve-Vrae, da klein zilvren beeldeken, nou is't gepakt, gestolen. En d'r kwam hier op Sombeek ne rijken hiër weunen in de kastiëlken daor; en va zij wèrkvolk eet hij die stouk weg doen haolen van achter de kèrke en op zijnen hof doe zetten. Daor eet hij dan 'n acht en viërtig jaor gestaone en ten hèn z'hem nor hier ge-brocht. Nou zoun ze die geiren terug op den Dries willen zetten, want da's eigendom van de gemiënte, war, mor die madam die daor weunt die wul nie da die stouk van heuren hof gout.

Vroeger, as die op den Dries stond, ten wieren dor mensen aoge-bonnen, de ringen zijn d'r nog aon, en die wieren nekir afgegiëseld en da was geweten hoeveel slougen dan ze kregen veur da, dan ze mis-daon oon. Da was mee ne giësel en d'r lagen dor amol leren knuëpkès inne. Mor da's lang leen zulle !

(I.K., 83 j., boerenknecht, Sombeke-Waasmunster).

137/ De Geselstaak te Sombeke. (Variant)

Vroeger was hier op den Dries ne giëselstouk. De mensen die wieren d'r ao gebonnen zulle en afgerânseld; da was de straf, war. En die mosten dor ten blijven aogebonnen staone en de gasten die daor ver-bij kwamen begosten die uit te lachen, war. En da was gekend, hoeveel slougen en hoelang dan z'er mosten staon, war.

(A.C., 50 j., landbouwer, Sombeke-Waasmunster).

138/ Baudelo-hof te Klein-Sinaai.

Mij vaodre die zee tegen ons, as hij bij ons gekommen is : op Baluë daor lig ne kaaldre van aon Klei-Snao aon de vierwikse tot aon Kam-borm aon 't huëg huis. En daor hèn d'r de ruëbroeken âltijd onder geweest, die waren gevluht voor de Pruisen, die zoun die kapot ge-moukt hènne. En da was d'r ne kaaldre en ulder eten da wier gebrocht va pasters, dië 't giële dougen op de straote gingen vrougen, en die dregen da nor Klei-Snao in die kaaldre en die mosten da daor opeten, he. En die zei : op 't leste dierf d'r host geniënen mens nemir ingaone in die kaaldre, da stonk daor te vele, d'r waren daor mensen in ge-storven, van den honger zeker of van 't iën of van 't ânder. En hij zei : ten hèn ze va veuren en van achteren da toegestâmt mee eirde, dat er die reuk nemir uitkost. En ten hèn ze as Baluë ontbost is, hèn ze da

guëlemaol omgespet. En d'r hên ze mee duzenden lijken gevonnen van ae mensen, ae mensen die d'r amaol in begrouven waren, he.

(E.V., 87 j., landbouwer, Stekene).

139/ 't Kasteel van Nobels.

Hier 'n beetje verder stou 't kastiël va Nobels. En op 't kastiël va Nobels, daor was ne gang vroeger van da kastiël nor da torentjen op 't boerenhof va van Daoles. En da zou moeten den ingang geweest hên. In da kastiël zijn twië kelders onderiën mee ijzers en kettingen, ketens in de muren. Da torentjen da is nou 'n gewuën stâlleken, zulle. (M.V., 60 j., huishoudster, Belsele).

140/ De Notelaar.

In 1755 is dor 'n gebae gezet, hier zuust over 't Schêld, ge zient stoun van hier wa vèrder; en da hiëten ze de Noteleir. Da is 'n veurburcht nor 't kastiël van den duc van Hingen. En daor was nen onderaordsen gang van on den Schêldeboeërd nor da kastiël, da was nen uitkijkpost veur de verdediging van 't kastiël van den duc, he. Ge ziet da, da is boven giëlemol plat, gelijk den toren van Stiëndurp, die is euk gezet as 'n uitkijkpost veur den oorlog, da ziede goed, he; 't fort is hier euk tegen, he. In Hingen, de Noteleir da's 'n batement van de Spanjord, he.

(V.D.B.H., 67 j., schipper, Steendorp).

141/ De Puien aan de Kerken.

In Wasmusteren aon de kerk, gelijk in Daknam en in Elverseel euk, d'r stou azuë 'n soort preekstoel. Mor da is giëne preekstoel. Vroeger brochten de mensen – nou nog, he – offerânden nor de kerk; en âl 't wild en de konijnen en de kiekies die wieren in die muit verkocht. In sommige kerken dee de sjampetter da ofwel ne suisse, da is in 't aevloums ne kerkbalju, he. In Elverseel zijn d'r nog ijzeren deurkes waor dan ze ten die offerânden kwamen insteken. Nou gebeurt da nog in Elverseel. Opofferen veur den heiligen Cornelis; konijnen veurâl tegen de seskes, he, in Belseel is da.

(I.K., 83 j., boerenknecht, Sombeke-Waasmunster).

142/ De Muizen-haard te Bazel.

In Baazel op de Muizenaord, da's 'n plek die azoeë genoemd wurd, he, da is on den boerekânt en daor weunen veel kleine boerkes. En die mensen die moesten in 'n schuur, die wieren dor opgesloten; en tan die schuur in brând gestoken. Niemand kost daor uit, de Spanjors die stonnen dor op wâcht. En die mensen die zijn dor levend verbrând. En die schriëuwden en piepten en kermden gelijk de muizen; dorom hên ze da de Muisaord genoemd. Nou stoun d'r giën huizen miër, mor die plek weten we nog goed, da is rechts as ge van hier verder gout.

(K.V.E., 58 j., dagloner, Bazel).

143/ 't Bats is vergaen.

't Bats is vergaon

En Wålsoorden is blijven bestaon.

Ja, 't Bats da is vergaone; in 't schor vinnen z'amol de muren nog, in 't ae schor tegen de Schelde. De peirden gingen daor mee gou hoefijzers nor de kèrke; d'r was niets of 't was amaal va goud, ijzer da kenden ze daor nie. Ja, en da is vergaone deur de luxe.

(E.L., 70 j., dagloner, Kieldrecht).

144/ 't Land van Saftingen. (Variant)

't Lând va Saftingen da is hier mee m'an en muis vergaone; ik hên âltijd huëren zeggen dade nou nog den toren ziet staon bij giël liëg waoter. Daor gingen de peirden mee gou hoefijzers en gou mondstikken en toeëmen reen ze nor de kèrk!

(T.V., 66 j., wagenmaker, Kallo).

145/ Stad in Zee verzonken. (Variant)

Dat is van te huëren vertellen va mijn vouder, he, data gezonken is, war, 't Bats uit huëveirdij, he, dan de peirden amol gae hoefijzers droegen en gae plouten op ulder uëglappen. En data gelijk gezonken is en dat er nou as't azuë kleir weer is in de zomer, dade d'r nou nog de ziëhonden op dien toren amaal ziet sloupen. Ge ziet da liggen, he, da ligt daor on de schorren, he, waorden de schoupen daor amol ston, daor ligt da.

(E.D.C., 60 j., huishoudster, Sint-Pauwels).

146/ Singelberg.

In Singelbèrg euke, da was 'n kastiël, da is euk gehiël en âl vergaon deur de luxe; da hêk ik âlt huëren vertellen van mijn aers. Den bèrg stout er nog âltijd; die keude dor ziene, en d'r is ne gang vandaor, nen ondereirdsen gang, nor de sakristij van Beveren.

(X, 52 j., huishoudster, Kieldrecht).

147/ Singelberg. (Variant)

Op de Singelbèrg, in Bever-polder stong 'n kastiël; nou ligt daor nog âltijd ne gruëten stiënhuëp waor data kastiël sting en die mènsen die daor weundne die reen mee 'n gou koetse, en peirden mee gou hoefijzers nor de kèrk, onderaords. Da ligt daor vol onderaordse gangen zulle vandaor tot aon Beveren kèrk.

(A.H., 66 j., landbouwer, Verrebroek).

148/ De Klokputten te Belsele.

Op 't Stiënwèrk in Belsele daor zijn de klokputten. Ze willen hên dan daor de klokken gezonken zijn en nou nog zeggen ze dan ze het daor sommigen tijd nog huëren luin. Die klokken luin daor nog in de grond. Da is daor âchter de roete in Belseel.

(M.V., 60 j., huishoudster, Belsele).

149/ De Klokkputten te Belsele. (Variant)

Ik hèn àlt huëren vertellen va Lowieke De Ruyter; nou weun Fons, ne zeun va zijn broer, op da hof. En Lowieken De Ruyter die zee da zijn vaoders vaoder geluëf 'k, of toch iënen va zijn veuraers, die hèn de klokken uit den toren van Belseel gehaold in den boerenkrijg, as de Frânsen hier waren. In dien oorlog vochten ze ten mee stokken en mee pikken en zeisens, he. En z'hèn die klokken uit den toren gehaold en zuust over de roete hèn die in de grond gezeten. Da hiët, nou hiët da d'r nog de klokkputten.

(A.V., 73 j., landbouwer, Puivelde-Belsele).

150/ Klokkput te Sint-Pauwels.

In Sinpàls is ne klokkput; d'r is àl dikkels nor gegrouven zulle, overlest lag hij druëg en ten hèn z'er nog in gegrouven. D'r is daor nekir 'n klokk ingesmokkeld en die hèn ze noot niemiër gevonnen, he; en nou nog luidt da daor soms nog in die put.

(A.V., 73 j., landbouwer, Puivelde-Belsele).

(Wordt voortgezet)

VERSCHIJNT KORTE LINGS

Bedevaartvaantjes in Oost-Vlaanderen, Legenden, Iconographie, Volksgebruiken, door Lic. R. Van der Linden, bestuurslid van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen.

Het ontvangen rijk geïllustreerd prospectus laat ons vermoeden dat het werk ruime belangstelling zal verdienen. Belangstellende folkloristen die nog geen prospectus ontvangen hebben, kunnen zich wenden tot de auteur van deze uitgave: Lic. Van der Linden, Godveerdegemstraat, 15, Zottegem.

Red.

AANDACHT!!!

Hebt U reeds Uw bijdrage voor 1958 gestort op postrekening Nr 969.46 van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen?

Zo niet, doe het onmiddellijk!

Dank bij voorbaat.

HET MUSEUM VOOR FOLKLORE TE GENT.

Het Museum voor Folklore werd gesticht door de Bond der Oostvlaamse Folkloristen op 16 juli 1927 in de lokalen van het voormalig Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat, 14, gewezen kerk van de Geschoeide Carmelieten (Onze-Lieve-Vrouwebroeders), wier klooster afgeschaff werd in 1797.

Het Museum voor Folklore werd overgenomen door de Stad Gent, bij besluit van de gemeenteraad d.d. 27 september 1931 en werd geplaatst onder het toezicht van een Kommissie bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Deze Kommissie bestaat uit: Prof. Dr De Keyser, voorzitter, R. Van Kenhove, ondervoorzitter, M. Broeckhove, sekretaris, Drs L. Hoste, penningmeester, de heren F. Van Es, Pr. Luyckx, schepenen der stad, Mr. A. De Decker, advokaat en gemeenteraadslid, Dr O. Van Hauwaert, Ing. Haeck, Dr H. Nowé, G. Celis, Drs M. Daem, J. Pieters, R. Depoorter, J. De Raedt, M. Van Wesemael, Lic. R. Van der Linden, Lic. Hugo Arens, leden. Konservator van het Museum: J. Boes, archivaris van de Stad.

Doel van het Museum: Verzamelen, inventariseren en uitstellen van alle stoffelijke getuigen van het Oostvlaamse Volksleven van vroeger en nu.

De voorwerpen, dokumenten en inlichtingen betreffende het volksleven hebben betrekking op de woning, het meubilair, de huishoudelijke inrichting, de voeding, de volkskleding, de vervoermiddelen, de verlichting, het straat- en marktlevens, de volkstypen, de familietradities en -gebruiken van aan de geboorte tot aan het graf, de ambachten met de traditionele werktuigen en het alaan, de volksfeesten en -spelen en andere ontspanningen, het volksgehoof, het sociale leven, de volkskennis en volksgeneeskunde, de volksletterkunde en de volkskunst.

De Kommissie zoekt zoveel mogelijk voorwerpen en dokumenten betreffende het volksleven van de ondergang en de vernieling te redden door ze veilig op te bergen, te klasseren, te onderhouden, te inventariseren en voor het publiek aantrekkelijk uit te stellen. Ze houdt zich dan ook ten zeerste aanbevolen voor afstand of schenking, zelfs in bruikleen, van voorwerpen en dokumenten. Ze koopt ook voorwerpen aan en laat die zelfs afhalen aan huis. Beleefd verzoek te schrijven aan het adres van de Konservator: J. Boes, Abrahamstraat, 11, Gent, Telefoon n^r 25.32.53, of aan de sekretaris der Kommissie: M. Broeckhove, Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent.

DE BOND DER OOSTVLAAMSE FOLKLORISTEN.

De Bond ondersteunt het Museum voor Folklore.

Hij geeft sedert 1926 een tweemaandelijks tijdschrift uit: **Oostvlaamse Zanten**, en sedert 1957 de **Mededelingen van de Dienst voor Folkloristische Opzoekingen**. Hij geeft ook afzonderlijke **Bijdragen** uit.

Samen met de Museumkommissie richt hij kosteloze openbare voordrachten, tentoonstellingen en folkloristische prijskampen in, alsook de tweejaarlijkse wedstrijden van het Alfons De Cock-fonds.

Samen met de Kommissie voor Kulturele Aangelegenheden van het Provinciaal Bestuur richt hij insgelijks « Enkwesten » over folkloristische verschijnselen van de provincie Oost-Vlaanderen in.

De bibliotheek en het archief van de Bond en van het Museum voor Folklore zijn gevestigd in afzonderlijke lokalen van het Stadsarchief, Abrahamstraat, 13.

Lid worden van de Bond is: daadwerkelijk medewerken aan de verrijking van het Museum voor Folklore; door het in het lidmaatschap begrepen abonnementsgeld op de hoogte blijven van de studie van de folklore in 't algemeen en van het Oostvlaamse volksleven in 't bijzonder; de eigen kennis en de zaak van de volksofvoeding dienen; een daad van ware vaderlandsliefde en van Vlaamse solidariteit stellen.

Voordrachten, tentoonstellingen en museum zijn op vertoon van de lidkaart gratis toegankelijk voor de leden. Men storte 100 fr. op postrekening n° 96946.

Bestuur van de Bond: Ere-voorzitter: Prof. Dr P. De Keyser. Voorzitter: F. Van Es. Ondervoorzitters: G. Celis en J. Pieters, Sekretaris: M. Broeckhove. Penningmeester: R. Depoorter. Archivaris-bibliotekaris: M. Van Wesemael.

Leden: Dr Nowé, J. Boes, Drs L. Hoste, Drs M. Daem, J. De Raedt, Lic. R. Van der Linden, Pr. Luyckx, Lic. H. Arens.

Redactie van Oostvlaamse Zanten: Hoofdredakteur: F. Van Es, Désiré De Wolfstraat, 3, Aalst. Redactieleden: Drs M. Daem en J. Boes.

Museum voor Folklore: Konservator: J. Boes. Adjunkt: aspirant of navorser.

Aankoopkommissie: Prof. Dr P. De Keyser, R. Van Kenhove, M. Van Wesemael, J. Boes, Drs L. Hoste.

Dienst voor Folkloristische Opzoekingen (Foto-, fono- en cinematografische dokumentatie): Prof. Dr P. De Keyser, F. Van Es, M. Van Wesemael, J. Boes, J. Pieters, Drs M. Daem, Lic. R. Van der Linden en M. Broeckhove, sekretaris.